

Zlata ŠUNDALIĆ (Osijek)

Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

KONOTACIJE *PUTA* U *VILI SLOVINKI*

U radu je pozornost usmjerena na *Vilu Slovinku* (1614.), spjev zadarskog pisca Jurja Baraković (1548.–1628.), koji je pjesnik ispjevao u slavu Zadra, s kojim je imao i nekih težih nesuglasica. U kontekstu priče o Pisniku, Vili, Poklisaru (Osinu) i ostalim likovima istražuju se konotacije *puta* (putovanja, bijega, povratka) i njegovih izvedenica, odnosno istražuju se jezgreni i periferni semantemi na razini priče, lika i kompozicije, te njihovo dovođenje u svezu s poetikom književnosti na prijelazu u 17. stoljeće (manirizam).

Ključne riječi: *Vila Slovinka*, *put*, *lik*, *priča*, *kompozicija*, *manirizam*

1. Rečeno je o *Vili Slovinki*

Prije stotinu i dvadeset godina pojavila su se u sedamnaestoj knjizi edicije Stari pisci hrvatski *Djela Jurja Barakovića*, koja su za tisak godine 1889. priredili Pero Budmani i Matija Valjavac.¹ Uz *Vilu Slovinku*, koja je bila preuzeta prema prvom izdanju iz 1614. godine, u *Djela* je bila uvrštena i *Jarula* (1618.), i *Draga, rapska pastirica* (tiskana tek 1889.), te poslanice.² Kao najbolje i najreprezentativnije Barakovićevo djelo uzima se, i prije i danas,

¹ Riječ je o izdanju Baraković, Juraj (1889). *Djela*, priredili za štampu P. Budmani i M. Valjavac, Stari pisci hrvatski, Knjiga XVII, JAZU, Zagreb.

² Barakoviću se pripisuju i tri hrvatska djela (*Život Sv. Jeronima*, *Gramatika hrvatskog jezika* i *Povijest naroda dalmatinskog i hrvatskog*) i jedno talijansko djelo (*Život Marka Tulija Cicerona* u stihovima), kao i propovijedi na hrvatskom jeziku *Sacri sermoni in lingua illirica*, koje su i pronađene u galeriji Sotheby u Londonu (Franičević, 1983: 634): „Barakovića je pratio glas dobrog propovjednika, ali i nemarnoga župnika, o čemu govore izvještaji biskupskih vizitatora.“ (Bratulić, 2000: 7) Istog mišljenja nije i Nikica Kolumbić: „Malo je vjerojatno da bi Barakovićeva mogla biti i rukopisna zbirka propovijedi *Sacri sermoni in lingua illirica*, koja se u novije vrijeme čuva u zagrebačkoj Nacionalnoj sveučilišnoj biblioteci.“ (Kolumbić, 1980: 310)

upravo *Vila Slovinka*³ (Šafařík, 1865: 168;⁴ Švelec, 2000: 329), koja je do 19. stoljeća doživjela tri izdanja⁵ (Bratulić, 2000: 13), a nakon njega još najmanje tri.⁶ Ono što se prije nije znalo, a danas se s velikom sigurnošću uzima kao dokumentirana činjenica je raznovremenost nastajanja *Vile Slovinke*, jer je cijelo Petje peto, nastalo prije *Vile*, kao samostalna pjesma u pohvalu Zadra, te kao takva naknadno umetnuta u spjev (Švelec, 1990: 147–163).

Čitanja *Vile Slovinke* mijenjala su se tijekom vremena od pozitivističkog biografizma do manirizma (M. Franičević⁷), baroka (F. Švelec⁸) i onirizma (Z. Kravar,⁹ S.P. Novak¹⁰) današnjih interpretacija. Tako se u 19. stoljeću, pa i kasnije,¹¹ zbog oskudnih podataka o životu i radu sa-

³ Ovu je misao zapisao još 1889. i Matija Valjavac: „Slovinka je svakako Barakovićevo najbolje djelo i kompozicijom i dikcijom, pa za to nije vjerojatno da je i njegovo prvo.“ (Valjavac, 1889: X)

⁴ Šafařík je o *Vili Slovinskoj*, kako je on naziva, zapisao ovu rečenicu: „Ausgezeichnet durch Composition, Styl und Versbau.“ (Šafařík, 1865: 168), a preuzima je u svoje *Ogledalo književne poviesti* i Šime Ljubić (Ljubić, 1869: 392).

⁵ Godine 1614. izašlo je prvo izdanje *Vile Slovinke* u Veneciji, gdje je tiskano i drugo izdanje 1626. godine, ali i treće izdanje iz 1682. godine.

⁶ U ediciji *Pet stoljeća hrvatske književnosti* (Knjiga 8) tiskana je, ali ne u cijelosti, godine 1964. *Vila Slovinka* koju je priredio Franjo Švelec; godine 2000. pojavila su se dva nova izdanja – za ediciju *Stoljeća hrvatske književnosti* priredio ju je Franjo Švelec, a za ediciju *Croatica - Hrvatska književnost u 100 knjiga* Josip Bratulić. Četiri godine kasnije (2004.) za Matičinu je biblioteku *Parnas* Slobodan P. Novak napravio izbor iz *Vile Slovinke* pod nazivom *Vila Slovinka – Zučnopoljke*, izdvojivši iz *Vile* samo osmeračke sonete (*zučnopoljke*) i objavivši ih kao samostalan kanconijer: „Ali, iako organski uklopljeni u cjelinu, ovi se Barakovićeve soneti mogu čitati i kao zasebna cjelina, kao kanconijer.“ (Novak, 2004a: 66)

⁷ Marin Franičević naziva Barakovića pjesnikom „prelaznoga manirističkog razdoblja“ (Franičević, 1983: 645).

⁸ Franjo Švelec za Barakovića kaže da je „barokni čovjek i po svom općem habitusu“ (Švelec, 1974: 194).

⁹ Posebnu pozornost snovima u *Vili Slovinki* posvetio je Zoran Kravar (v. Kravar, Zoran (1991). *Das Barock in der kroatischen Literatur*, Köln – Weimar – Wien, Böhlau Verlag), jer u priču Pisnik umeće svoje snove, a i spjev kao cjelina doima se kao veliki san, kao ep-san.

¹⁰ Slobodan Prosperov Novak kaže: „*Vila Slovinka* iz 1614. onirički je ep koji se doima poput prostornoga čudovišta. Nalik je patuljku s udovima diva.“ (Novak, 2004b: 114)

¹¹ Početkom 20. stoljeća Branko Vodnik piše: „O događajima u životu Barakoviću ne znamo upravo ništa, ali 'Vila Slovinka' svjedoči, da mu je život bio buran i neredan.“ (Vodnik, 1913: 264) O književnom radu Barakoviću i Marin Franičević donosi određene zaključke na temelju *Vile Slovinke*: „Ali potvrdu o književnom radu Jurja Barakovića u XVI stoljeću nalazimo i u samoj *Vili Slovinki*, odnosno u pohvalnoj pjesmi Osipa Ivetića štampanoj na kraju djela, uz ostale pohvalnice. (...) Nešto bi se biografskih podataka moglo izvući iz njegovih djela, ali ona sama za sebe, bez drugih potvrda, nisu

mog Barakovića (Plemići, 1548. – Rim, 1628.¹²) *Vila Slovinci* čitala kao djelo s pouzdanim autobiografskim podacima (o piščevim precima i ženidbama, slavnoj prošlosti, o njihovim posjedima) (Valavac, 1889: V–X). Početkom 20. stoljeća i dalje se vrlo pozorno iščitavala sadržajna razina¹³ *Vile* i kritizirala kompozicija, kojoj nedostaje jedinstvenost¹⁴ (M. Medini), koja nema zaokruženi smisao¹⁵ (B. Vodnik), čije su sastavnice slabo povezane¹⁶ (S. Ježić), jer je nepovezanost „plod primitivne i neuredne mašte“ (Kombol, 1961: 198).

U interpretacijama *Vile Slovinci* naglasak je bio stavljan na određene probleme, kao što su na primjer: kako je nastajala konačna inačica *Vile* (F. Švelec¹⁷), je li *Vila* jedinstven spjev (B. Vodnik¹⁸), ideja panslavizma (M.

dovoljno pouzdano svjedočanstvo i nikada ne znamo da li potječu iz stvarnosti ili pjesnikove fantazije.“ (Franičević, 1983: 633)

¹² Povijesti stare hrvatske književnosti životopisne podatke svode na sljedeće: rođio se u Plemićima 1548. godine, djetinjstvo i dio školovanja proveo u Zadru. Nakon završenog školovanja, najvjerojatnije u Italiji, postao je klerik, a kasnije kao svećenik (1564. spominje se kao klerik, a 1586. kao svećenik). Zbog nepoznatih razloga (možda zbog ljubavnih avantura?) prognan iz Zadra u Šibenik. Sudjelovao je i u borbi protiv Turaka i bio ranjavan. Umro je za vrijeme svog trećeg boravka u Rimu 1628. godine.

¹³ „Sve ostalo, osim podataka o njegovu sudjelovanju u borbama protiv Turaka gdje je bio ranjen u prsa, te o njegovoj smrti u Rimu na hodočašćenju 1. kolovoza 1628. što je Ivan Tomko Mrnavić unio u nadgrobnu ploču u rimskoj crkvi sv. Jeronima, doznajemo tek iz posrednih izvora, a većina se može nagađati prema njegovim autobiografskim podacima u *Vili Slovinci* i *Dragi*.“ (Kolumbić, 1980: 307)

¹⁴ „Jedinstvenosti *Vili* nedostaje, i to je glavno, što je grdi.“ (Medini, 1902: 247)

¹⁵ „(...) kompozicije ne odaje nikakve, i na svakom mjestu djela može on govoriti o svemu, što mu na um pada, o prošlosti i sadašnjosti, o sebi i o drugima, tako te je veoma teško naći i omanje mjesto, koje bi imalo zaokruženi smisao, a vrlo su česta mjesta, koja nemaju nikakva smisla.“ (Vodnik, 1913: 264)

¹⁶ „(...) raznolični elementi pjesme vrlo su slabo među sobom povezani; imade i mnogo ponavljanja, a sve skupa kvare pjesnikova mudrovanja, u kojima ima mnogo riječi, a malo misli; (...).“ (Ježić, 1993: 114)

¹⁷ Poznato je da je *Vila Slovinci* tijekom 17. stoljeća tiskana tri puta (1614., 1626., 1682.) i sva su tri izdanja gotovo u cijelosti podudarna (s izuzetkom nekih tiskarskih pogriješaka). Danas se na temelju samoga teksta *Vile* pretpostavlja da inačica zgotovljena 1613. a tiskana 1614. godine nije podudarna sa svojom tiskanom inačicom. Iz posvetne pjesme An'jelu Justinijanoviću jasno je da je *Vila* prvotno bila upućena kao pohvala gradu Zadru i njegovim sugrađanima. Ali nehami Zadrani *Vilu* nisu prihvatili, jer im ili nije ugodila ili im je draži bio latinski jezik (zbog već započetog romaniziranja samih građana): „Znači, pjesnik je prvu verziju morao mijenjati. Danas možemo samo nagađati kakve je izmjene izvršio, no sigurno je da u novoj verziji imamo drugačiji tekst. Zbog 'popravljanja' su po svoj prilici nastale određene neusklađenosti, koje je danas teško objasniti, na primjer, pohvale nekim Zadranima i, poslije, njihovo poricanje.“ (Švelec, 2000: 20)

Medini),¹⁹ borba protiv Turaka, odnos između pučana i plemića (M. Franičević), semantika stiha (F. Švelec²⁰), strani utjecaji, posebice Vergilija na *Vilu Slovinku* (V. Dukat,²¹ F. Švelec²²) itd.

Prigovore vezane uz sadržajnu i kompozicijsku nepovezanost *Vile Slovinke* gotovo su redovito pratila priznanja Barakoviću kao versifikatoru, koji je svoj opsežan spjev ispjevao u različitim metričkostrofičkim oblicima, koje pjesnik naziva: *pismi skupne, osmoredke, poluredke, zučnopojke*, a kojima se treba pribrojati i osmeračke sestine i bugarštica. Ako im se dodaju i osmeračke i jedanaesteračke oktave iz *Jarule* i osmeračke oktave i sestine iz *Drage*, dobije se velika raznovrsnost stiha, što nije bilo uobičajeno za pjesnikovo vrijeme. Sve to „(...) pokazuje da se Baraković bavio versifikacijom, tražeći svoj izraz i u raznovrsnosti stiha, kao i nešto stariji Dinko Ranjina.“ (Franičević, 1983: 636)

Što se tiče dijakronijskog smještanja Barakovićeva djela u povijest nacionalne književnosti, mišljenja su različita: Vodnik ga smješta u 17. stoljeće (Vodnik, 1913: 258–267), Ježić u posljednje dvije renesansne generacije u Dalmaciji i Dubrovniku (Ježić, 1993: 103–116), Kombol među epigone (Kombol, 1961: 193–203), Švelec u barok (Švelec, 1974: 193) odnosno u manirizam (Švelec, 2000: 24), Franičević ga smješta na smjenu stoljeća (Franičević, 1974: 184–195), Kolumbić ga imenuje najizrazitijim pjesnikom hr-

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu otkupila je, naime, londonski rukopisni zbornik propovijedi *Sacrj sermoni in lingua illyrica* na čijem se kraju nalazila i pjesma podudarna s pohvalnom pjesmom Zadru iz petog pjevanja Barakovićeve *Vile Slovinke*. Zbog toga se došlo do pretpostavke „da je zadarski pjesnik pohvalnu pjesmu Zadru napisao mnogo prije nego što ju je ugradio u svoju poemu zvanu *Vila Slovinka*.“ (Švelec, 1990: 156)

¹⁸ Ovo su pitanje postavljali stariji povjesničari hrvatske književnosti, pa i Branko Vodnik, a sve je bilo potaknuto činjenicom da nakon sedmog pjevanja *Vila* nestaje iz samoga teksta.

¹⁹ Već je početkom 20. stoljeća Milorad Medini otvorio temu panslavizma u Barakovićevu spjevu: „U Zoranića opažamo već tragove toga, recimo: panslavizma, a u Barakovića imamo skoro već čitavu zgradu gotovu, pa bi bilo jako lijepo ići dalje, te ispitati sveze ovijeh pjesnika sa starim našim hronografima, koji takodjer bilježe ovakova basnovita rodoslovlja, te sa knjigom *Il regno degli Slavi* poznatoga Orbinija, gdje je staro izmiješano sa novim te sve prikazano tadanjoj generaciji kao povijesna istina.“ (Medini, 1902: 253)

²⁰ „Koliko je pozornosti posvećivao izrazu i osobito samoj organizaciji fabule, očituje se lijepo u njegovu nastojanju da za određene sadržaje nađe adekvatne izražajnostilske, stihovnometričke i strofičke oblike.“ (Švelec, 2000: 15–16)

²¹ Usp. Dukat, Vladoje (1932). *Vergilije u Hrvata*, Ljetopis JAZU 1930/1931, sv. 44, Zagreb.

²² Usp. Švelec, Franjo (1990). Odjeci Vergilijeve Eneide u *Vili Slovinki* J. Barakovića, u: *Iz naše književne prošlosti*, Split, Književni krug.

vatskog manirizma (Kolumbić, 1980: 306), kao što ga i već spomenuti Franičević nešto kasnije smiješta u prijelazno manirističko razdoblje (Franičević, 1983: 645), u kasnorenesansu, odnosno manirističku književnost (Franičević, 1983: 653), a Frangeš u renesansu književnost (Frangeš, 1987: 70-71). Danas se *Vila Slovinka* češće uzima kao djelo čija poetika predstavlja odmak od renesansne (F. Švelec, S. Petrović, N. Kolumbić, P. Pavličić, M. Peić²³), ali uz napomenu da Zoran Kravar i takvo mišljenje dovodi u pitanje.²⁴

2. Neželjeno putovanje i sva ostala

Sve ono što je Baraković mogao poznavati u odnosu na domaću književnu tradiciju, u koju svakako spadaju Zoranićeve *Planine* (tiskane 1569.), Karnarutićevo *Vazetje Sigeta grada* (tiskano 1584.) i *Piram i Tižba* (tiskani 1586.), Marulićeva *Judita* (tiskana 1521., 1522., 1523., 1586.), ali i djela Lucića (*Robinja* tiskana 1556.), Marina Držića (djela su mu nastajala u vremenu 1548.–1559.), Dinka Ranjine (*Pjesni razlike* tiskane 1563.), Dominka Zlatarića (*Ljubmir* tiskan 1580.), Mikše Pelegrinovića (*Jeđupka* tiskana 1599.) i nekih drugih, u *Vili* nije neinventivno oponašano, jer nije riječ ni o transformaciji već poznatog predloška (npr. biblijske priče o Juditi, Ovidijeve priče o zaljubljenicima Piramu i Tizbi ili Črnkova zapisa o sigetskoj bitci) ni o zoranićevskom fiktivnom putovanju u planinu zbog ljuvene boli: „Baraković u *Vili* čini nešto dotada neuobičajeno: otvara spjev pripovijedanjem o svom odlasku u šibensku okolicu s namjerom da je kao pridošlica upozna.“ (Švelec, 2000: 10) Još se ni danas ne zna zašto je Baraković, veliki zaljubljenik u svoj rodni grad, morao krajem 16. stoljeća²⁵ napustiti Zadar i preseliti se u

²³ Potvrđuju to sljedeći radovi navedenih autora:

Petrović, Svetozar (1968). „Problem soneta u starijoj hrvatskoj književnosti. Oblik i smisao“, Zagreb, Rad JAZU, knj. 350.

Kolumbić, Nikica (1980). *Hrvatska književnost od humanizma do manirizma*, Zagreb, Matica hrvatska.

Pavličić, Pavao (1988). *Poetika manirizma*, Zagreb, August Cesarec.

Peić, Matko (1989). *Barakovićev barok. – Slovo o Rabu*, Zagreb, Grafički zavod Hrvatske.

Švelec, Franjo (2000). „Juraj Baraković“, u: Juraj Baraković, *Vila Slovinka*, priredio Franjo Švelec, Stoljeća hrvatske književnosti, Zagreb, Matica hrvatska.

²⁴ Potvrđuje to knjiga Kravar, Zoran (1991). *Das Barock in der kroatischen Literatur*, Köln – Weimar – Wien, Böhlau Verlag.

²⁵ „Neki historičari književnosti to njegovo preseljenje stavljaju u 1602, ali na osnovi Ivetićeve pjesme zaključujemo da je to moralo biti nekoliko godina prije.“ (Franičević, 1983: 634)

Šibenik.²⁶ Stvarni je uzrok ovog neželjenog putovanja bez povratka ostao pjesnikova tajna: „Nastanivši se u Šibeniku, više se puta pokušao vratiti u Zadar, ali u tome nije uspio. No Zadar je ostao njegova trajna ljubav i briga.“ (Bratulić, 2000: 7) I dok je onaj stvarni uzrok odlaska i danas nepoznat, onaj poetski uzrok preseljenja objašnjen je samom *Vilom*: „Stvar bi bila u neharu prema pjesnikovoj ličnosti, ali i u općem nehaju.“ (Franičević, 1983: 641)

Unutar trinaest *petja*, odnosno unutar 9345 stihova (Franičević, 1983: 647) *Vile Slovinke* progovara, direktno ili indirektno čovjek – Pisnik – koji je progнан iz voljenog Zadra, zbog čega sve ispriopovijedano i opisano prožima perspektiva „izgnanca“, odnosno „čovjeka koji je napustio zavičaj i više ne može naći dom“ (Franičević, 1983: 636, 641).

U interpretacijama *Vile Slovinke* koje su pokušale predočiti sadržajnu,²⁷ kompozicijsku ili metričku razinu,²⁸ odnos prema književnom nasljeđu²⁹ ili nadnacionalni kontekst,³⁰ sve su one gotovo redovito dodirivale i temu putovanja. Tako se izmišljena putovanja dovode u svezu i s hrvatskom renesansnom književnošću, ali i s najvećim književnim putnikom – Dantom, odnosno kaže se da je tematika jednostavne „strukture (sastoji se od nekoliko međusobno srodnih putničkih epizoda), ali je teška za razumijevanje, jer uključuje nemotivirane prijelaze, skokove i proturječja. Iznosi je prividno autobiografski pripovjedač (‘pisnik’), koji izvješćuje o četirima izletima u šibensku okolicu.“ (Kravar, 2000: 41) Pisnikovo putovanje po šibenskoj kopnenoj i pomorskoj okolini prožima, dakle, sve primarne slojeve tekstualne strukture, od fabule, kompozicije do aktancijalne razine i stiha, a na koji način, pokušat će se odgovoriti u tekstu koji slijedi.

²⁶ Preseljenje je bilo neželjeno putovanje, odnosno progonstvo: „Pretpostavka da je bio progнан iz Zadra zbog ljubavnih avantura nije, u vremenu u kojemu je živio, nevjerojatna.“ (Franičević, 1983: 634)

²⁷ „*Vila Slovinke* se ostvaruje opisom pjesnikova putovanja po šibenskoj okolini, gdje se on susreo s Vilom.“ (Švelec, 1974: 191)

²⁸ „Metričke varijacije najvjerojatnije su u svijesti pjesnikovoj trebale imati funkciju razbijanja monotonije i izgrađivanja kompozicije u kojoj će putovanje pjesnikovo biti osnova, a ‘osmoretke’, ‘zučnopočke’ i ‘poluretki’ nešto kao dijelovi, što treba da toj zgradi da raznovrsnost i zanimljivost već i u formalnom pogledu.“ (Švelec, 1974: 194)

²⁹ U *Vili* se prepoznaje utjecaj domaće književne tradicije, od Marulića, Lucića, Pelegrinovića, Hektorovića, Ranjine, pa do najbližih mu Zadrana, Karnarutića i Zoranića: „Od Zoranića je preuzeo osnovnu koncepciju izleta i dijaloga s vilom, koju je prilagodio svojim potrebama i namjerama (...).“ (Franičević, 1983: 646)

³⁰ „U nadnacionalnom kontekstu Baraković je, kao i njegov neposredni uzor Petar Zoranić, na tragu velikih književnih putnika, kako po ovom tako i po onom, drugom svijetu, pri čemu osobitu ulogu ima najveći od njih – Dante.“ (Švelec, 2000: 10)

2.1. Razina priče

Kada je riječ o sadržajnoj razini *Vile Slovinke*, književni povjesničari pokušavaju s različitih uporišta, kako onih tematskih tako i onih aktancijalnih, ispriopovijedati njezinu priču. Tako na primjer u odnosu na prvi, tematski sloj Nikica Kolumbić spominje dva bitna doživljajna elementa koja ustrojavaju *Vilu*, a to su sudbina Barakovićeve domovine i njegove osobne životne patnje (v. Kolumbić, 1980: 317); Zoran Kravar govori o četirima izletima u šibensku okolicu (prvi izlet obuhvaća I.-IX. pjevanje, drugi X. pjevanje, treći XI. pjevanje, četvrti izlet obuhvaća XII.-XIII. pjevanje) (v. Kravar, 2000: 41-42), a Josip Bratulić govori o pet putovanja i pet tematskih krugova: „Prvo putovanje u okolicu Šibenskog polja urodilo je susretom s Vilom koja pjesnika upućuje u povijest pjesnikova roda i rodnoga grada. Drugo putovanje – sa Šibenskog polja u Šibenik urodilo je susretom s Poklisarom – to je razina sadašnjosti i suvremenih zbivanja u rodnome gradu, u obitelji i zavičaju. Na trećem putovanju pjesnik upoznaje pustinjaka koji ga izvještava o šibenskim koludricama i o opatici Rafaeli Ivetić. Četvrto je putovanje vezano za njegovu ljubav u Šibeniku i za ljepoticu koja mu ne uzvraća ljubav te se upućuje u Trogir u uzaludnoj potrazi za ljubavnim lijekom. Peto i posljednje putovanje, u ukradenom čamcu, vodi ga iz Šibenika u oluju i nove doživljaje na otoku Bulkanu gdje su ulazna vrata u Pakao.“ (Bratulić, 2000: 10)

Ako se u *Vili Slovinke*, koja započinje posvetnom pjesmom An'jelu Justinijanoviću i nastavlja se kroz 13 pjevanja nejednake dužine, kao temeljni kriterij putovanja uzmu dvije uporišne točke, njegov početak i završetak, onda se na pitanje koliko je putovanja/izleta u *Vili Slovinke* ne može jednoznačno odgovoriti. Nikola Batušić kaže: „Putovanje kao empirijsko-spoznajna kategorija ima u srži svoga pojma dvije bitne odredišne točke. Njegova je vrijednost određena početkom i završetkom.“ (Batušić, 1984: 16)³¹ Ako se za istraživanje kategorije putovanja vezane uz središnji lik Pisnika u *Vili* kao polazište uzme navedena tvrdnja, onda pojavnost ove kategorije u tekstu nije podudarna ni s već spomenuta četiri izleta, ni s pet putovanja. Situacija je sljedeća:

³¹ Spoznajne konotacije puta sadržane su i u Vilinu savjetu Pisniku – ako želi nešto doznati o Šibeniku, mora išetati iz grada i doznati, istražiti ono što ga zanima (v. tablicu na kraju teksta i u njoj Primjer 35):

Zagrusti mi: „Sam ishodi
ako misliš **putovati**,
hteć otajna zjiskovati
družbe sobom nigdar vodi.“ (225)

(Napomena: Svi citati iz *Vile Slovinke* donose se prema izdanju Baraković, Juraj (2000). *Vila Slovinke*, priredio Franjo Švelec, Stoljeća hrvatske književnosti, Zagreb, Matica hrvatska, i to tako da se u zagradu stavlja broj stranice na kojoj se citat nalazi.)

- prvo putovanje ima svoju polaznu i završnu točku (Zadar – Šibenik), o čemu izvješćuje posvetni tekst *Plemenitomu gospodinu An'jelu Justinijanoviću Šibenčaninu rajnoga Frančiska gospodinu momu, Juraj Baraković Zadranin*, i ne zna se koliko vremenski traje;
- drugo se putovanje događa na Šibenskom polju, ima svoju početnu i završnu točku (Šibenik – Kamenar-straža – Piska draga – Šibenik), o čemu se govori u *Petju parvom, Petju drugom, Petju tretom, Petju četvartom, Petju petom, Petju šestom, Petju sedmom i Petju osmom*, a traje jedan dan;
- zatim slijede ponavljanja drugog putovanja Šibenskim poljem u *Petju devetom* i traju nekoliko dana;
- slijedi putovanje na vrh gore s naznačenom polazišnom i završnom točkom (Šibenik – vrh gore blizu grada – Šibenik) u *Petju desetom*, i traje jedan dan, sve do večeri;
- u *Petju jedinonadesetom* opisano je putovanje u Trogir i Šibenik (neimenovano mjesto – neimenovana gora – hiža ljubaznog pastira – stan vilenika u Trogiru – Šibenik) i traje nešto više od pet dana;
- putovanje se zatim u *Petju dvanadesetom* premiješta na morsku pučinu, jer Pisnik putuje na otok (Šibenik – otok Bulkan – Šibenik), a samo putovanje traje pet dana;
- da bi na kraju bilo opisano putovanje iz ovostrane konačnosti u onostranu vječnost u *Petju trinadesetom* (Šibenik – vječnost) i vremenski je neodredivo.

Prvo putovanje. Prigodnost i panegiričnost uvodnih stihova *Plemenitomu gospodinu An'jelu Justinijanoviću Šibenčaninu rajnoga Frančiska gospodinu momu, Juraj Baraković Zadranin* određuje i njihov sadržajnostilski izgled. Poznato je još od srednjeg vijeka da su predmet pohvale pored bogova bili i ljudi,³² što potvrđuje i Barakovićev pohvalni govor upućen Justinijanoviću, za koji struka kaže da je bio napisan kasnije u odnosu na ostali dio *Slovinke*, odnosno onog trenutka „kad je odlučio da spjev neće predati Zadranima“ (Kolumbić, 1980: 316). Barakovićeva posveta An'jelu uzima djelomice u obzir retoričko pravilo o trima vremenskim stupnjevima (*temporibus tribus*): „hvalimo nekoga po onome što je ispred njega samoga, što je u njemu i poslije njega. Prije njega, kao što je rod i zavičaj ...: u njemu, kao ime, odgoj, obrazovanje, tjelesni lik i red djela; poslije njega, kao što je sam završetak života, kao što mrtvoga vrednuju oni koji ostaju.“ (Curtius, 1998: 173) Prvom vremenskom stupnju (*ispred* Justinijanovića) pripadaju podatci: An'jel je u

³² Curtius tomu još dodaje i „zemlje, gradove, životinje, biljke (lovor, maslinu, ružu), godišnja doba, kreposti, umijeća, razne vrste zvanja.“ (Curtius, 1998: 171)

krvnom srodstvu s carem Justinijanom, hvali se i An'jelov stric, poklisar Otavjan, zatim se spominje životopisni podatak o preseljenju iz Venecije (Bnetke) u Šibenik, navode se imena četvorice braće koja su umrla (Orsat, Frančisko, Otavjan, Belizar); drugom vremenskom stupnju (*u* Justinijanoviću) pripadaju podatci: pomaže siromašne, častan je, vrijedan i hrabar, čemu je dodan i superlativni prozopografski opis njegova lika od čela, kose, lica, obrva, nosa, zubi, do vrata, pleća, koraka, ruku, prstiju; a u treći vremenski stupanj (*poslije* Justinijanovića) lirski subjekt uključuje samoga sebe, jer ako će mu Justinijanović biti zaštitnikom, njegova će *Vila*, koju mu šalje na dar, jer su je nehamni Zadrani odbili, biti sigurna i zaštićena od svih otrovnih jezika.

Pohvalni govor primarno ne određuje priča, nego *formula laudis*. Ipak, u Barakovićevim se stihovima *Plemenitomu gospodinu An'jelu Justinijanoviću* nalazi zametak priče koju određuje *put*, i koja će se pokušati ispričati/objasniti/opravdati u narednih 13 pjevanja. Iako se sama riječ *put* bez dopuna i epiteta ovdje pojavljuje tek 4 puta,³³ i to ne u značenju putovanja nego u kontekstu slavljenja strica Otavjana (on je slavan *posvuda*; v. Primjer 1. u tablici na kraju teksta), ipak putovanje realizirano prije početka same *Vile* (eksterna analepsa) određuje likove, njihove postupke i razmišljanja. Lirski subjekt, čije je ime ovdje Juraj Baraković Zadrani, jer je kao takvo zapisano na margini stihova, objašnjava uzrok svoga putovanja iz Zadra u Šibenik:

Bih vilu odpravi' u Zadar da poje
 zaradi ljubavi baščine te moje,
 hteć da ju posvoje prijamše u Zadar
 za svoju da broje pokle jim bi na dar,
 dali ju u nehar neharno pustiše,
 nikakor imat var varhu nje ne htiše,
 ali jim ne biše umila ugodit,
 al' oni voliše Latinki pogodit.
 Sramni su može bit jazikom svojime
 Ter vole govorit svaki čas tujime,
 a ja ću mojime govorit ljudem svim,
 jer sam ja sasvime po Bogu dičan njim:
 ja drugim ne umim od moga poroda
 govorit, neg ovim koji mi Bog poda. (54-55)

Stihovi potvrđuju da je zadarski nemar (*nehar*) prema Barakoviću i njegovu djelu natjerao Barakovića kao pisca na odlazak iz Zadra, otvorivši tako pitanje o svrsi književnosti i o odnosu pisca i njegova djela (Pavličić,

³³ Riječ je o stihovima koji o stricu Otavjanu kažu da je na *putu* i domom priklo-nit, miran, tih (49), da ga puk cijeni i *put* mu odapriči pošteno da side. / Gdi ga *putom* vide plemeniti muži, / ne rekuć beside za njim se množ pruži (...) ter mu *put* pritiče (51).

1988: 96): *Vilom* je hvalio Zadrane, Zadrani su ostali ravnodušni, a pisac i njegovo djelo izgubili smisao te napustili Zadar i smisao potražili na drugom mjestu.

Ovdje se, dakle, na margini jednog panegiričkog žanra – posvete – doznaju dvije bitne točke putovanja, polazište i završetak, i zemljopisno su jasno određene (Zadar – Šibenik), ali bez opisnih detalja; putnik je Baraković, dakle pošiljatelj a ne naslovnik posvete, Justinijanović; što se na samom putovanju dešavalo, ne zna se. Osjećaji koji su prožimali pisca-putnika bili su ljutnja, bijes, razočaranje, a na putovanje se krenulo zbog potrage za izlaskom iz vlastite krize i društva koje nije cijenilo njegov spisateljski rad.

Drugo putovanje. Dok se za prvo putovanje može reći da ga Baraković Zadrani poduzima kako „bi stigao na cilj“ (Anselmo, 2008: 7), a to znači u Šibenik, za drugo bi se moglo reći da se poduzima kako bi se bilo *na putu*. Lirski se subjekt imenuje jednostavno Pisnikom, „koga donekle možemo identificirati s autorom, premda ne uvijek i ne sasvim“, kaže Pavao Pavličić (Pavličić, 1988: 92). Ipak, u Petju dvanadesetom Pisnik na upit mornara, koji ga izgladnjela i iznemogla spasiše s otoka Bulkana, tko je on, odgovara da je on Juraj Baraković:

„Baraković Ivan“, rekoh, „je otac moj,
A ja sam Juraj zvan, karstjanin tolikoj.“ (309)

Lirski subjekt, zvao se on Pisnik ili Juraj Baraković, kreće i na svoje drugo putovanje, ali sada zbog želje da upozna Šibensko polje. On kao stranac (jer Šibenik i okolicu ne poznaje!), i to sam, kreće na put koji mu nije poznat:

Stah misleć hoću l' s kim izajti ali sam,
a vele dobro vim da put ne znam. (60)

Na ovo putovanje (Bratulić, 2000: 10) ili izlet (Kravar, 2000: 41) u nedjeljno jutro (Pisnik kreće na put ujutro i ostaje na njemu do zalaska sunca, jer Pisnik kaže *dokle na zapadu sunašce vidismo /78/*, a nešto slično govori i Vila Pisniku: *jur se dan nagiba kud sunce zapada, / a tebi ni treba noćiti van grada /163/*) odlazi se da bi se vratilo: iz Šibenika preko Kamenar-straže i Piske drage ponovo u Šibenik, i to kraćim putem. Naglasak nije stavljen na polaznu i završnu točku (kao u prvom putovanju), nego na ono što se dešava između tih dviju točaka, dakle, naglasak se stavlja na „putovanje kao empirijsko-spoznajnu kategoriju“ (Batušić, 1984: 16), jer Pisnik ide ususret drugima, Vili neposredno nakon odlaska iz Šibenika i Poklisaru s Ostarvice neposredno prije povratka u Šibenik. U spoznavanje novoga maksimalno je angažirana vizualnost (*kud oči put kažu /69/*), kako u opisu pejzaža tako i u opisu Vile.

Umor, koji gotovo redovito prati putovanje stanovita je prepreka kontinuiranu kretanju, pa tako i Pisnikovu: umoran, znojan, bez kruha i vina za-

stao je, potražio počinak, ali umjesto odmora za tijelo, doživio je šok, okamenio se (*stah, blenuh kako slip, al' stovren u stinu* /61/) ugledavši Vilu, neizrecivo lijepu ženu s krilima. Vila mu zna ime, ali bi od njega samog htjela čuti iz kojeg grada dolazi. Pisnik joj udovoljava i kaže da je rođen u Plemićima, da mu je majka Zadranka, da je iz Zadra *protiran* zbog čega i sada puca *od jida*, da svoju bašćinu ne može braniti od turske sramote ali ni da bašćina ne pomaže njemu. Vilu ražalosti Pisnikova priča, zaplače i nakon toga mu priča o njegovu pradjedu Bartulu, hrabru ratniku na dvoru kralja Bele, koji njegovo junaštvo nagrađuje trima selima (Plemići, Brus, Oštri Rat). Na ovaj je način početna točka prvoga putovanja (Zadar) došla u prvi plan i ovdje i kao takva ostala u Petju drugom u kojemu Vila opisuje razaranje i izgradnju zadarskih bedema pod vodstvom Sforca Palavicina, arhitekta iz Parme, nakon što se desilo prvo razaranje Zadra pod vodstvom turskog cara Selina, a po lukavu nagovoru Beloninu. Kako bi se Pisnik odmorio od užasnih opisa opsijedanja Kotara i Zadra, Vila mu priča o skupu svih vila na Velebiću (Petje treto, Petje četvarto), donosi mu pjesmu u pohvalu Zadra koju je otpjevala vilama (Petje peto), a na zahtjev *Od istoka vile* opisuje slavni grad Zadar (Petje šesto), zatim kako je nastao Zadar i rijeka Sava (Petje sedmo), nakon čega Vila nestaje, a Pisnik vraćajući se u sumrak u Šibenik susretne Poklisara, koji od hlivanskog bega nosi pismo šibenskomu knezu i pri tome Pisniku opisuje vjenčanje Grižogonovo (Petje osmo).

Ponavljanja drugog putovanja. Nakon što su u večernje sate uspjeli ući kroz gradska vrata u Šibenik i tako preduhitriti gradskoga ključara, Pisnik i Poklisar odlaze na večeru, a nakon toga na spavanje. Iz košmarnih snova Pisnika ujutro budi Poklisarev glas, koji mora nastaviti prekinuto putovanje. Pisnik je ljut, jer je Poklisar prekinuo lijep san i u njemu susret s Vilom. Nakon Poklisareva odlaska Pisnik opet odlazi u Šibensko polje u nadi da će ponovo susresti Vilu. Ponovio je to više puta, i to bezuspješno, ali ne gubeći nadu: *Ako Vile danas ne bi, / zjutra bi mogla biti.* (228). Ponovljena Pisnikova putovanja/izleti u Petju devetom identična su *putovanju drugom* u odnosu na smjer kretanja³⁴ (Šibenik – Kamenar-straža – Piska draga – Šibenik), ali ne i sadržajem, jer nije susreo ni Vilu ni Poklisara. Dok je *putovanje drugo* bilo putovanje u nepoznato, i u odnosu na smjer kretanja i u odnosu na njegov

³⁴ Sam Pisnik priznaje da je na svoje ponovljene izlete odlazio u različito doba dana, i zorom i o podne, da je namjerno hodio na ista ona mjesta gdje je prvi put ugledao Vilu, sve u namjeri da je ponovno sretno:

*Tad na ona dojdih mista
gdi me parvo srića nani,
kad mi zgovor misal zani,
svijuć garmje sve do lista.* (226)

sadržaj, dotle su ona ponavljena *putovanja drugog* u Petju devetom putovanja u poznato i s jasno postavljenim ciljem (susresti Vilu), ali ne i ostvarena.

Putovanje na vrh gore. Nakon što je bezuspješno tragao nekoliko dana Šibenskim poljem za Vilom Slovinkom, Pisnik odlučuje promijeti smjer svojega putovanja, te kreće na vrh gore blizu grada, gdje se susretne s Pustinjakom, koji mu priča o Šibeniku, a posebice o šibenskim kolurdricama i o opaticima, glavarici samostana sv. Spasa, Rafaeli Ivetić, ponosu grada. Pustinjak svoje pričanje prekida zbog dolaska noći i Pisnika koji se prije mraka³⁵ treba vratiti u grad.

Putovanje u Trogir i Šibenik. Pisnik zatim ispovijeda svoju nesretnu, trogodišnju zaljubljenost u okrutnu, neumoljivu ženu, koju jednostavno naziva Vilom, i odluku da bijegom izliječi, ugasi svoj *ljuben plam*. Odlazi u goru, svjesno se prepušta zvijerima, kao Karnarutićev Piram, ali četvrtog dana iznemogla ga pronalaze lovci, odvedu u kuću gostoljubiva pastira, okrijepe i peti dan krenu prema Trogiru. Tamo biva smješten u stanu vilenika, koji mu savjetuje da ponovo posjeti svoju Vilu, izjavi joj ljubav, što ovaj i učini otputovavši u Šibenik. Vila ga još jedanputa hladno ali kulturno odbije, a Pisnik se oženi drugom, koja mu bi ugodna, ali koja ne uspije izliječiti i njegovo ranjeno srce.

Putovanje na otok Bulkan. Svoja kopnena putovanja Pisnik nastavlja na moru, jer donosi odluku da će se u ukradenu brodu otisnuti na more, iako svjestan vlastite nevjestosti mornarskim poslovima. Na putu do otoka Bulkana uhvati ga oluja, ali se ipak spasi. Na otoku susretne Osina, Poklisarevu sjenu, koji otkriva prave razloga svoje kazne i dodijeljena mu mjesta u paklu – glavni je uzrok laž (lagao je i o zadarskoj svadbi, i o viđenijim Zadranima). S prvim zrakama sunca Osin nestaje u paklenim dubinama, a Pisnik gladan i iznemogao istražuje otok, ne bi li pronašao nešto hrane i prijevoz za povratak na kopno. Spašavaju ga mornari, koji nakon povratka u Šibenik slave Pisnikovo spašavanje još osam dana. Pismo koje je Pisniku predao Osin na Bulkana, nije uspio pročitati mornarima, jer su isplovili iz šibenske luke, pa je to učinio sam, nakon što je čuo plač s ulice zbog smrti junaka Frane Strižoevića, o kojemu je pismo Osinovo i govorilo.

³⁵ Pustinjak se ovim riječima obraća Pisniku:
Govoren'ja moga jur svarha prihodi,
a posluha tvoga vrime odahodi,
ustani ter hodi, da te mrak ne stiže,
jur sunce zahodi, a noć se približe (237)

Putovanje iz ovostranosti u onostranost. Putovanje opisano u Petju trinadesetomu drugačije je od svih prethodnih Pisnikovih kopnenih i morskih putovanja, i to stoga što putnik nije živa osoba, a putovanje je posljednje, bez mogućnosti povratka na polazišnu točku i bez mogućnosti ponavljanja. Stoga se o sprovodu Frana Strižoevića, o kojemu govori posljednje Petje, može govoriti samo kao o putovanju iz ovostranosti u onostranost, potvrđujući još jedan simbolizam putovanja, a to je potraga za besmrtnošću: „Osobito bogat simbolizam putovanja može se ukratko sažeti u potragu za istinom, mirom, besmrtnošću, u potragu i otkriće duhovnog središta.“ (Chevalier, Gheerbrant, 2007: 599)

Ovako, dakle, predložena sadržajna razina *Vile Slovinke* navodi na zaključak da broj putovanja/izleta nije moguće jednoznačno matematički odrediti, jer su se neka putovanja ponavljala neodređeni broj puta (npr. drugo putovanje). Svako putovanje ima svoju polazišnu i završnu točku, bez obzira na to bilo ono smješteno u sižejni okvir priče ili izvan njega kao eksterna analepsa (prvo putovanje) ili kao eksterna prolesna (smještanje Strižoevićeve duše u raj dogodit će se u budućnosti, nakon završetka priče u *Vili Slovinki*). Sve polazišne točke pripadaju zbiljskoj topografiji (Zadar, Šibenik, neimenovano mjesto), što ne vrijedi i za sve završne točke putovanja, jer se pored Šibenika u toj ulozi pojavljuje i onostrana vječnost. Vremenski gledano putovanja su neujednačena i traju od jednog dana do tri, pet i više dana ili neodređeno nekoliko dana. Dužina trajanja putovanja ne korespondira s obimom ispričane priče, pa je tako za vrijeme jednoga dana, koliko traje na primjer drugo putovanje, ispričano znatno više u odnosu na putovanja koja traju tri ili pet dana.

Tko odlazi na put, zašto i što se na putu dešava - pitanja su kojima se bavi tekst koji slijedi.

2.2. Razina lika

Na 284 stranice *Vile Slovinke*, koju je priredio Franjo Švelec za ediciju Stoljeća hrvatske književnosti (Zagreb, 2000: 41-325), leksem *put* s nevelikim brojem svojih izvedenica (*putovati*, *stranputica*, *uputiti*, *putnik*, *putnici*) pojavljuje se oko 90 puta. Poblizih epitetskih određenja je također malo – put je *dug*, *opačan*, *ravan*, *prav*, *širok*, *raskošan*, *dalek*, a njime putuje *trudan* putnik (v. Tablicu – Leksem *put* u *Vili Slovinki*). O *put-ovanju* govore ili su i sami putnici Pisnik, Poklisar/Osin i još neki likovi. Već je u literaturi o Barakoviću konstatirano da se na aktancijalnoj razini priča *Vile Slovinke* svodi na Pisnikove zgode s Vilom i na zgode s Poklisarom, odnosno Osinom (Švelec, 1964: 188), da se kroz likove i njihove odnose oblikuju temeljni kompozicij-

ski principi.³⁶ Vili i Poklisaru, koji pričaju Pisniku o njegovim precima i Zadru, treba dodati i pustinjaka koji priča o Šibeniku i šibenskim koludricama, te vilenika koji priča o ženi, koju Pisnik jednostavno naziva Vilom, u koju je bio nesretno zaljubljen i zbog koje se oženio drugom, iz ugone ali ne i zaljubljenosti.

Na putovanje se u *Vili Slovinki* odlazi iz različitih razloga, a najbrojniji su oni vezani uz Pisnika, zatim uz Poklisara/Osina i likove kao što su: ratni profiteri i mitski likovi Sava i Nino.

Na prvo je putovanje Pisnik iz Zadra u Šibenik krenuo zbog neprihvaćenosti, zbog *neharnosti* samih Zadrana prema njegovu književnu djelu, prema *Vili Slovinki*, u kojoj hvali upravo njih i njihov grad. Onog trenutka kada zadrarska društvena sredina počne negirati važnost i smisao Pisnikove književnosti i književnog stvaranja, on sam gubi „svoju pravu domovinu, svoj zavičaj i pribježište“ (Pavličić, 1988: 95), a to je poezija, odnosno književnost uopće. Navedenu situaciju Pavao Pavličić uzima kao primjer za najopćenitiju razinu manirističke metatekstualnosti „na kojoj književna djela razmatraju o svrsi i zadacima književnosti uopće“ (Pavličić, 1988: 91).

Na drugo putovanje (i njegova kasnija ponavljanja) Pisnik odlazi iz dokolice i svojevrsnog neznanja – nakon što je kao izgnanik stigao u Šibenik, želi upoznati novi prostor te sam kreće u obilazak Šibenskoga polja. Nedjeljna šetnja pretvara se u pustolovinu, koja je rezultirala novim spoznajama o Pisnikovim precima, o Zadru i njegovim viđenijim građanima. Chevalier i Gheerbrant kažu: „U svim književnostima, dakle, putovanje simbolizira pustolovinu i traganje, bilo da je riječ o blagu ili jednostavno o nekoj spoznaji, materijalnoj ili duhovnoj. Ali to je traganje u biti samo potraga za sobom, a još češće bijeg od sebe.“ (Chevalier, Gheerbrant, 2007: 601) I jedno i drugo (potraga za sobom i bijeg od sebe) primjenjivo je na Pisnika.

Na sljedeća dva putovanja Pisnik odlazi iz duboko emocionalnih razloga – zbog nesretne ljubavi prema ženi (Vili), koju je najprije pokušao okončati smrću otišavši u goru i namjerno prepustivši svoju sudbinu opasnim gorskim zvijerima. Kako se smrt nije desila, ali ni ljubavna nesreća prestala, Pisnik želi pobjeći od svoje *bolesti* otisnuvši se na nepredvidljivo more. Tako su oba putovanja mogla biti posljednja (smrt), ali nisu, i oba su putovanja trebala kvalitativno promijeniti Pisnikov život (dokinuti ljubavnu patnju), ali nisu. Polazna i završna točka putovanja s emocionalnoga gledišta nalikuju jedna drugoj, jer se nesretna ljubav s početka putovanja potvrđuje i na njegovu kraju.

³⁶ „Barakovićevi susreti i razgovori s Vilom i s poklisarom oblikovni su principi komponiranja. U prvome ostavaruje se slika prošlosti Zadra, u drugome slika tadašnjeg Zadra, grada iz kojega je pjesnik, negdje potkraj XVI stoljeća, bio prognan.“ (Švelec, 1977: 210-211)

Opisana Pisnikova putovanja pokazuju, dakle, da ih je poduzimao iz poetičkih razloga (kada književno djelo izgubi smisao u određenoj sredini), prostornih (upoznati novu sredinu) i privatnih (petrarkistička nesretna zaljubljenost).

Razlozi putovanja drugoga lika, Poklisara/Osina, nisu ni poetičke ni privatne naravi, već društvenojavne. Za života Poklisar, naime, kreće na putovanje zbog diplomatskih razloga, jer prenosi pismo hlivanskoga bega šibenskomu knezu. Posao je nekorektno odrađen, izrečene su laži, počinjen je, dakle, grijeh, koji je u onostranosti sankcioniran putovanjem Karontovom lađom, putovanjem bez povratka, putovanjem u pakao.

Putovanja mogu biti potaknuta i različitim katastrofama na razini društvenog i političkog života, što u *Vili* potvrđuju, s jedne strane, turska osvajanja Kotara, i babilonska nesreća, s druge strane. Kada je, naime, Pisnik u nedjeljno jutro išetao u šibensku okolicu, susreo je Vilu, koja mu je najprije pričala o turskim napadima na Kotar i o sličnim prijetnjama Zadru. I dok u ratnim vremenima jedni pobjeđuju, drugi stradavaju, treći bivaju zarobljeni, četvrti njima trguju i zarađuju. Upravo stoga Vila naglašava da je razlog putovanja u Obrovac brojnih trgovaca toga vremena bila trgovina *robjem*.

U *Vili Slovinki* je opisana još jedna kaotična situacija, i to iz biblijskih vremena, kao razlog odlaska na put. Zbog kaosa koji je nastao nakon babilonske katastrofe, Sava i Nino napuštaju Babel, odlaze prema Lici, a zatim južnije, prema moru, osnovavši tamo grad Nin.

Zaključno bi se, dakle, moglo reći da je najveći putnik u *Vili Slovinki* Pisnik, zatim slijedi Poklisar/Osin, a pridružuju im se i trgovci, i mitski likovi Sava i Nino. Razlozi njihova putovanja su poetički (Pisnik), privatni (Pisnik), javni (Poklisar), moralni (Osin), profilerski (trgovci) te bijeg iz kaosa (Sava i Nino).

O prijevoznim sredstvima putnika u *Vili Slovinki* nema previše informacija: kopnom se putuje pješice, a morem se putuje brodom, koji se u dvanaestom pjevanju pojavljuje dva puta.³⁷ Pri tome ono uočeno u odnosu na konceptualnu metaforu *Život je putovanje* u frazeologiji, dobrim je dijelom primjenjivo na kopnena i morska putovanja u *Vili Slovinki*: „Kroz prizmu frazeologije čovjekov se život sagledava kao stalno putovanje prema različitim odredištima koja zapravo predstavljaju određene životne ciljeve kojima

³⁷ „U cijelom pjevanju dvaput se javlja motiv broda. Funkcija u kojoj se prvi put pojavljuje bitno je različita od funkcije na kraju. Radi se o dijametralno suprotnom odnosu. Barka koju je ukrao trebala je poslužiti ispunjenju transcendentalnoga toposa (odlaska, promjene mjesta, putovanja) dok na kraju motiv broda preuzima isti modus samo različitoga predznaka. I ovaj se put pjesnik upućuje na promjenu mjesta boravka, no novo mjesto je zapravo ono prvo, staro, već poznato. 'Dosadno' i stabilno kopno sada se s nestrpljenjem priželjkuje.“ (Srdoč-Konestra, Lajšić, 2007: 253)

čovjek tijekom svog života teži. Stoga je svako kretanje prema cilju pozitivno, a negativno je obilježeno sve ono što čovjeka na tom putu ometa, zaustavlja ili vraća natrag.“ (Hrnjak, 2009: 197) Odnosno, moglo bi se reći da se na putu premošćuju prepreke, susreću antagonisti, rješavaju nedoumice (Batušić, 1984: 17), a sigurnost putovanju daju i stanoviti orijentiri, kao što su zvijezde (v. Primjer 70: *zvizdu mi starzite, **putujte** sve po njoj /310/*). Ovakvo određenje putovanja navodi na zaključak da su u *Vili Slovinki* vrlo upitne njegove pozitivne konotacije – ili putovanju nije jasno postavljen cilj, ili je kretanje ometano i zaustavljano. Upitnost postavljena cilja ima i Pisnikovo prvo putovanje iz Zadra u Šibenik (jer iako je jasno određena završna točka putovanja – Šibenik, Pisnik bi se ipak vrlo rado vratio na početnu točku, a to je Zadar), upitno je i njegovo putovanje u šibensku okolicu (jer odlazi se u šetnju bez jasno postavljena cilja)³⁸ kao i odlazak na more (isplovljava se također bez jasno postavljena cilja). Na putovanjima u *Vili Slovinki* gotovo su uobičajene prepreke, zaustavljanja koja sobom nose i negativne konotacije. Putnike na njihovu putu ometaju: drugi ljudi (u odnosu na Pisnika to su: Vila Slovinka, Poklisar, pustinjač, vilenik, Vila na prozoru, Osin), događaji (Poklisara zaustavlja svadba, Pisnika lov, oluja i smrtna opasnost), strah (Osin se boji puta u pakao te zbog toga nevoljko kreće naprijed; v. Primjer 62: *Trepetah kako prut, prid vrati pakla stah, / otvoren viđah **put** kim tamo pojti mnjah /296/*). Kako u *Vili Slovinki* gotovo ništa nije jednoznačno i jasno (odnos zbilje i fikcije je problematičan), to se potvrđuje i konotacijama putovanja, na primjer: nakon što je nesretno zaljubljeni Pisnik htio svoje patnje okončati u smrti, u raljama gorskih zvijeri, našli su ga lovci i spasili. Ovo zaustavljanje, ometanje putovanja s čitateljeve točke gledišta ima pozitivne konotacije, jer je izbjegnuta smrt, ali ne i s Pisnikove, koji si je smrt postavio krajnjim ciljem putovanja.

Sve ukazuje na to da od renesansne linearnosti u smislu jasno opisana lika u njegovu izvanjskom izgledu (jer Vila, na primjer, svoju vizualnu ljepotu negira i naziva prividom!), od epskog prostorno-vremenskog kontinuiteta, pravilnosti i tektoničnosti u izgradnji kompozicije, mnoštvenosti u odnosu na motive i epizode, jasnoće u prikazivanju događaja (Pavličić, 1979: 203–236), dakle, da od svega toga u *Vili Slovinki* nije ostalo gotovo ništa. Tako se renesansna jasnoća i pravilnost ne mogu potvrditi ni u odnosu na putnike, ni u odnosu na njihova putovanja, ni u odnosu na konačna odredišta njihovih putovanja.

³⁸ Besciljno luta i ožednjela Plankita, progoneći ranjenu košutu, jer umjesto da ona vlada putom, put vlada njome (v. Primjer 19.).

2.3. Razina kompozicije

Kada se govori o kompoziciji *Vile Slovinke*, često se u književnoj historijografiji upotrebljavaju riječi: nejedinstvenost, necjelovitost, zbrkanost (Švelec, 1977: 205), razbarušenost: „Sav se spjev, koji i bez dodatnih pjesama ima više od 9300 stihova, može, dakle, svesti na nekoliko prividno vrlo divergentnih elemenata kao što su dijalog s vilom Slovinom, pohvala Zadru, priča o majci Margariti, ljubavni zaplet, priča o susretu na vratima pećine paklene i o junaštvu i smrti Frane Strižoevića. Zato je i bilo toliko riječi o razbarušenosti kompozicije.“ (Franičević, 1983: 641) Ipak, Marin Franičević dodaje: „Ali taj je sadržajni element ipak nešto kompleksniji, pa je time i unutarnja kohezija jača.“ (Franičević, 1983: 641) Izgradnju unutarnje kohezivnosti pomaže ne stvarno osobno nego poetsko obrazloženje Pisnikova napuštanja Zadra (Zadrani nisu cijenili njegovo književno djelo, u kojemu je naglašavao svoju zabrinutost za sudbinu baščine i slovinskoga jezika), ali i način izgradnje sižea, odnosno postupci integracije različitih sadržajnih elemenata u jednu cjelinu. Kada se, naime, promotre završeci i počeci *petja*, postaje razvidno da je završetkom *petja* najavljen početak idućega, uz dva izuzetka, što u odnosu na tekst izgleda ovako:

- Petje parvo: na kraju ovoga *petja* najavljena je Vila kao pripovjedač Petja drugoga, čiji će sadržaj biti bolan za slušatelja Pisnika, jer ona *kako britku strilu boleznju spusti rič* (79), najavljujući u Drugom *petju* podizanje turske vojske na Kotar i Zadar, o čemu Drugo *petje* i govori;
- Petje drugo: na kraju ovoga *petja* Pisnik najavljuje sadržaj i Vilu kao pripovjedača sljedećega *petja*, jer nakon što je Vila opisala Belonu i njezino poticanje cara Selina na rat protiv Zadrana i „lava“ (Mlečana), Pisnika zanima kada su se razaranja grada desila (*Ti raspisi kad bihu, / ovo bih znati rad, ka lita tecihu? / ka doba, ali kad te slave slovihu?* /96/) o čemu se onda i govori u *Petju* tretom;
- Petje treto: Vila na kraju ovoga *petja*, u kojemu je pričala o ratnim strahotama, odlučuje Pisniku pričati o nešto veselijim sadržajima, jer nakon plača stiže veselje,³⁹ što znači ne pričanje o ratu, nego o zboru vila na Velebiću, o čemu se i govori u *Petju* četvrtom;

³⁹ Potvrđuju to stihovi:

*Ne veće dresese karvave rati boj
neg riči vesele da t' zbraja jazik moj.
Za trudom gre pokoj, za plačem veselje,
ne može stati toj po sve dni dreselje,
mnokrat se namelje po sriči od Boga
da glavno začelje dopade uboga.* (108)

- Petje četvarto: Vila na kraju ovoga petja najavljuje pjesmu u čast Zadra. Vile na Velebiću povele su tanac i sve su molile Vilu Slovinku da započne pismicu, a njoj na pamet pada ona u kojoj se hvali Zadar (*Pade mi na usti od Zadra početi, / častiti i slusti, začinjat i peti, / zač mu se ne grusti slidit zakon sveti.*“/116/) i koju donosi Petje peto;
- Petje peto: to je prvo pjevanje u kojemu se ne donosi najava sadržaja Petja šestoga.
- Petje šesto: na kraju ovoga petja Vila najavljuje da će u sljedećem petju ostalim vilama govoriti od *početak temelja* (141) grada Zadra, uz napomenu da sama ništa nije vidjela, jer je bila mlada, ali da im prenosi ono što je čula od drugih vila *i može toga bit istina veći dil* (142);
- Petje sedmo: Vila govori doista *od začetja Zadra grada*, ide daleko u prošlost, u vrijeme građenja babilonske kule, nastanka Zadra i rijeke Save. Pisnika na kraju zanima čeka li ga kakav pokoj u životu, a Vila mu odgovara da si je naprtio odviše teško breme na leđa, o čemu i govori naredno petje;
- Petje osmo: teško breme ovdje potvrđuje bugaršćica majke Margarite, Barakovićeve sestre, čijega sina Ivana pogubiše Senjani, a brat Petar pogibe kod Korfa, služeći dužda. Na kraju ovoga petja najavljena je *čemerna večera*, o kojoj govori sljedeće petje;
- Petje deveto: čemernost se potvrđuje u košmarnim Pisnikovim snovima, u kojima Vila negira istinitost svega ispriповijedanoga u stvarnosti. Ovdje Pisnik najavljuje svoj odlazak na goru, o čemu govori sljedeće petje;
- Petje deseto: opisan je Pisnikov odlazak na goru, susret s pustinjačkom, koji mu priča o Šibeniku. Na kraju je najavljena Pisnikova mladenačka nesretna ljubav i putovanje.
- Petje jedinonadeseto: ovdje je doista opisana Pisnikova mladenačka trogodišnja ljubav prema Vili i ženidba drugom iz očaja. Ovo je drugo pjevanje u kojemu nije najavljen sadržaj sljedećega petja.
- Petje dvanadeseto: opisana je Pisnikova plovidba brodom do Bulkana, susret s Osinom i povratak s mornarima. Pismo koje je Pisniku predao Osin na otoku, pročitat će u sljedećem petju, najavljujući tako njegov sadržaj.
- Petje trinadeseto: ovdje Pisnik doista čita Osinovo pismo i kroz prozor promatra sprovod Frane Strižoevića.

Iz ovako opisana sadržaja i njegove sižejne strukturiranosti vidljivo je da je svaka kompozicijska sastavnica najavljena prethodnom, da kraj petja najavljuje sadržaj narednoga, uz dva izuzetka: sadržaji Petja šestoga i Petja

dvanadesetoga nisu najavljeni prethodnime. U izgradnji sižea dominira, dakle, lančani ili stepenasti način prema ruskim formalistima (Solar, 1979: 171), a u njemu sudjeluju i dva putovanja: u Petju devetome najavljeno je Pisnikovo putovanje na goru u Petju desetomu, a u Petju desetomu najavljeno je Pisnikovo putovanje u Petju jedinaidesetomu u Trogir i Šibenik. Na taj je način tema putovanja funkcionalno uklopljena i u izgradnju sižea, ali ne kao dominantni princip.

2.4. Aktualizirani periferni semantemi

Provedeno istraživanje leksema *put* u *Vili Slovinki* pokazalo je da se na razini priče, lika i kompozicije iz njegova semantičkoga polja⁴⁰ naglasak stavlja na jezgrena, primarna značenja (Užarević, 1995), a to znači prostornost, koju određuje početna i završna točka čovjekova kretanja, kretanje prema naprijed, čovjek u prostoru (putnik), prepreke na putu i usporavanje kretanja prema naprijed (prepreke mogu biti drugi ljudi, određeni događaji, fizički umor, vrućina, ugodnost krajolika, starost, smrt). Ovakva određenost jezgrenoga značenja riječi *put* u tekstu je proširena i nekim perifernim značenjima uvjetovanim kontekstima u kojima se riječ našla. Tako je istraživanje leksema *put* u *Vili Slovinki* potvrdilo i sljedeće semanteme:

- *biti poznat po nekoj osobini* – kategoriji prostornosti dodaje se informacija o društvenom statusu određenoga lika (Otavjan, stric An'jela Justinijanovića, poznat je i uvažavan posvuda; v. Primjer 1: *na putu i domom priklonit, miran, tih* /49/; **put** mu odapriči pošteno da side. / Gdi ga **putom** vide plemeniti muži, / ne rekuć beside za njim se množ pruži (...) ter mu **put** pritiče /51/), dodaje se i svojevršno strahopoštovanje (Sforca Palavicin je cijenjen kao stručnjak, arhitekt; v. Primjer 3: *Kad putom grediše, s ponistar odzgora / svud bobot staniše i plačna romora.* /82/), zatim moć i strah (onaj tko ima moć, određuje smjer puta, kao što čini božica rata Belona; v. Primjer 5: *U ruke vaze prut da ga se pristraše, / kud ona kaže put da bisni usplaše, /87/; I kad se oddili pokle put upravi, / Zavidost posili da se š njom odpravi /88/), ali i slava (jezgrenom značenju „kretanje naprijed“ dodan je semantem pronosnja slave Zadra; v. Primjer 12: *Slavi ga i dvori vas narod i štuje / gdi su Nilu zvori i kuda putuje* /121/).*

⁴⁰ „Pod semantičkim poljem riječi razumijem do određenoga stupnja usustavljenu ukupnost aktualnih i potencijalnih značenja (semova, semantema) koja na ovaj ili onaj način ulaze u domenu neke riječi. Semantičko se polje sastoji od jezgrenih (središnjih, osnovnih) i perifernih (drugotnih, dopunskih) značenja.“ (Užarević, 1995: 105)

- *ponavljanje radnje* – kretanje prostorom zbog svoje početne i završne točke može biti i ponovljeno/ponavljano (puk u izgradnji zidarskih zidina *poslom putuje*, tj. svakodnevno ponavlja određene radnje; v. Primjer 4: *Svak poslom putuje dokraj bila dank, / a ništar praznuje, mnju, do vlasa tanka. /86/*) ili mora biti ponavljano (bit nekog zanimanja, npr. mornarenja je ponavljanje putovanja; v. Primjer 6: *Tko često putuje mornarit nastoji, / on blaga nakuje a pak se pokoji. /93/*).
- *topos nepravoga puta* – kategoriji prostornosti dodaje se informacija o pravom (bez grijeha) i nepravom putu (ispunjen grijesima, ali raskošan i primamljiv),⁴¹ s više naglaska na ovom drugom, kojega se čovjek treba kloniti (v. Primjer 8: *a prem od pokore pristupaše vrime / kada grišni more oblahčati brime, / blagoslov da prime pustiv put opačan, / da bude sasvime blaženim pritačan /98/*; Primjer 53: *Puti su široci, raskošni, i staze, / zač tuda svidoci lažljivi ulaze. /275/*; Primjer 57: *Lažljivih ovude prohodi velik broj, / oholi onude, svaki put znade svoj /283/*; Primjer 59: *Tko martav gre k vodi, za njim put zatvore, / brodar ga pribrodi, već nazad ne more. /283/*).
- *stari i novi put* – put kojim čovjek prolazi može mu biti poznat, ali i posve nov, nepoznat, što kada se prenese u semantičko polje nacionalnoga identiteta znači da su baščina, jezik i muza slovinska onaj pouzdan, poznat put, koji treba čuvati, a ne pomodarski ga zamjenjivati novim i nepouzdanim (v. Primjer 23: *Tko išće put novi, a stari zapusti, / u raspi gotovi skoro će zablusti. /171/*).
- *ispravnost smjera* – čovjek se može kretati u pravome smjeru, ali i zakoni mogu biti pisani u pravome smjeru, zbog čega se pravome putu dodaju i pravničke konotacije (vile na Velebiću žele napisati zakon, i to dobar; v. Primjer 11: *Sve imahu želju i sve potvardiše / o starom temelju zakon da se piše, / sve jedino hotiše da se put upravi / da zakon uskriše koga svit zatravi. /115/*), zatim konotacije pravilnosti (u različitim životnim situacijama vrijede određena pravila, pa tako i u plesu, o čemu govori Vila Slovinka u proslavljanju Slovanova rođenja; v. Primjer 20: *Na skoke igrahu noseći vrat prignut, / gdi okom smirahu tuj biše nozi put /152/*).

⁴¹ „S obzirom da je simbolična slika pravog, ispravnog puta vezana uz kršćanski nadahnuto duhovno pjesništvo, njen prouzročitelj logično je tražiti u Bibliji. U Starom zavjetu vezana je uz nauk o 'dvama putovima', dobrom i lošem. Prvi je put vrline, pravednosti, vjernosti istini, mudrosni ga spisi cijene putom života; on osigurava dug i uspješan ovozemaljski život. Drugi je onaj što ga slijede bezumni, grešnici, zlikovci, on vodi u propast i smrt.“ (Pavešković, 2000: 165–166)

- *psihološka napetost (strah)* – prostornost puta konkretizira, osim njegove početne i završne točke, i nazočnost čovjeka u njemu; ako ga nema, on se iščekuje, čak i sa strahom, kao u slučaju pripreme napada Turaka na Zadar (v. Primjer 10: **Putnika ni gosta na polju ne bi tad / slobodna ni prosta, ni hiže za priklad /106/**).
- *neobuzdanost i sloboda* – kategoriji prostornosti kao jezgrenom značenju leksema *put* dodaje se i proizvoljnost u njegovu savladavanje, bez točno određena cilja, što se dovodi u svezu s periferijskim semantemom leksema *mladost* (v. Primjer 37: *zač mladost luduje kako konj prez žvala, / kad hoće **putuje** nimav strah iz mala. /240/*).

Istraživanje semantema riječi *put* u *Vili Slovinki* pokazalo je, dakle, da se u ovom spjevu semantičko polje navedena leksema dotiče, isprepliće sa semantemima iz semantičkih polja drugih riječi, kao što su: čovjek (*biti poznat po nekoj osobini*), mladost (*neobuzdanost i sloboda*), određena moralna i vrijednosna kategorija (*topos nepravoga puta, stari i novi put*), zakon (*ispravnost smjera*). Dok se semantem (ne)pravoga puta vezuje uz kršćanstvo i Bibliju, dotle ostali svojom sadržajnom i idejnom stranom pripadaju uglavnom renesansnome vremenu (*biti poznat, slobodan i neobuzdan, imati dobre zakone, uvažavati i nastavljati postojeću književnojezičnu slovinsku baštinu*). Na aktancijalnoj se razini navedeno maniristički problematizira, jer većinu semantema aktualiziraju u svom govoru izrazito nezbiljski, fantazijski likovi (*Vila Slovinka, Od istoka vila, Osin; v. Tablicu – Leksem put u Vili Slovinki*).

3. Zaključno

Usmjereno čitanje *Vile Slovinke* u odnosu na leksem *put* i njegove izvedenice (u tekstu su ukupno 92 potvrde *puta* i njegovih izvedenica!) potvrdilo je neke već poznate tvrdnje, kao na primjer: priču ustrojava nekoliko putničkih epizoda (Z. Kravar), u kojima središnje mjesto pripada i likovima putnika (Pisnik, Poklisar, Osin) (M. Franičević). U literaturi o *Vili* nije posebno posvećena pozornost sekundarnim žanrovima s tematikom puta uključenim u spjev. Tako je ispisivanje leksema *put* i njegovih izvedenica u tekstu s naznakom njegove vezanosti uz određeni lik i aktualizirane semanteme, pokazalo da je istraživani leksem uključen i u žanr posvete (i to u panegiričke svrhe), i u pozdrav s dobrim željama (v. Primjer 67), ali i u gnomičke izreke (v. Primjer 23).

Nadalje, podrobnije istraživanje ovog leksema, što je dokumentirano i prilogom na kraju teksta (v. Tablicu – Leksem *put* u *Vili Slovinki*), pokazalo je da se u više od pola navedenih primjera riječ *put* pojavljuje u svom osnovnom značenju, koje podrazumijeva postojanje početne i završne točke kretanja, odnosno prostornost. Ako bi se kao određenje pravoga putnika uzela

Baudelaireova tvrdnja, koja kaže: „Pravi su putnici samo oni što na put idu radi putovanja“ (citirano prema Chevalier, Gheerbrant, 2007: 601), onda bi u *Vili Slovinki* bilo malo pravih putnika, jer putovanja Barakovićevih putnika imaju primarno konotacije bijega (Pisnikovo putovanje iz Zadra u Šibenik, iz Šibenika na otok Bulkan, Ninino i Savino putovanje-bijeg zbog babilonske katastrofe), zatim empirijsko-spoznajne konotacije (Pisnikovo putovanje u Šibensko polje i na goru u okolicu Šibenika), te profitabilne konotacije (putovati u ratnim vremenima kako bi se trgovalo ljudima i zarađivalo – trgovci, putovati kako bi se obavio neki diplomatski posao – Poklisar, putovati kako bi se osigurala svakodnevna egzistencija – mornari).

O značajkama putovanja u crkvenoj drami Nikola Batušić kaže: „Putuje se uvijek iz tame prema svjetlu, iz mraka neznanja, od nagovora grijeha i zova iskušenja do svijetlih predjela spoznaje i konačnoga očišćenja, u iznimnim primjerima i do susreta s božanskim prosvjetljenjem.“ (Batušić, 1984: 19) U *Vili Slovinki* većina putovanja, od prvog, neželjenog Pisnikovog putovanja do gotovo svih ostalih, završavaju u posve suprotnu ozračju – na kraju puta nije ni svijetlo, ni znanje, ni nada, ni utjeha, nego suprotno – tjeskoba, iščekivanje, maniristička rastrzanost: „Kao pjesnik onog razdoblja koje je bilo raskidano između renesansno-hedonističkog vremena, s kojim je bilo tako čvrsto vezano, s jedne i na silu obnavljane mističko-asketske duhovitosti koja se sve više nametala s druge strane, Baraković u svojoj *Vili Slovinki* najbolje izražava to vrijeme polariziranih ideja između kojih još nije bilo došlo do kompromisa.“ (Kolumbić, 1980: 327) Raskidanost, problematičnost između početne točke putovanja i (ne)ostvarenja postavljena cilja odnosno završne točke putovanja, zatim upitnost samog cilja putovanja, prepreke i zaustavljanja na putovanju – sve to potvrđuje pjesnikovu dvojnost: jasno postavljen i ostvaren cilj se ne priželjkuje (nakon bijega iz Zadra u Šibenik cilj je ostvaren, ali on ne usrećuje Pisnika, jer bi prava sreća i smirenje bilo pretvaranje bijega u povratak, što je opet nešto posve suprotno crkvenoj drami u kojoj junak „na svojoj životnoj putanji predloženoj na pozornici linearno, ne vraća se prema ishodištu.“ /Batušić, 1984: 20/), ili cilj je postavljen ali ne i realiziran (Pisnik odlazi po nagovoru trogirskoga vilenika u Šibenik još jedanputa izjaviti ljubav okrutnoj Vili, koja ga ponovo i konačno odbije; Poklisar želi na bilo koji način ostvariti osobni probitak u Zadru, ali u tome ne uspije, jer se služi lažima; priča o Plankiti, zavjetovanoj Dijani, slijedi ranjenu košutu, ali je umor i žeđ na putu zaustave, ona košutu ne pronađe, ali je Neptun učini ženom), ili cilj jednostavno nije ni postavljen (kao što je slučaj s Pisnikovim odlaskom u Šibensko polje i s njegovim ponavljanjima u narednim danima, te s Pisnikovim odlaskom na otok Bulkan). Navedene situacije pokazuju da Barakovićevim putnicima *biti na putu* nije osmišljavajući čimbenik njihova života kao što to nije ni (ne)postavljeni cilj putovanja. Ono što je znatno ka-

snije Vid Došen u *Aždaji sedmoglavoj* jasno naznačio kao bit putovanja, a o čemu govore stihovi:

što su oči putovanju,
to je razlog diloivanju (Došen, 1969: 48),

u *Vili Slovinki* ne može naći svoju potvrdu, jer u njoj ono što oči vide, proglašava se prividom, a ono što se sanja, proglašava se zbiljom samom. Putovanja se odvijaju na geografski potvrđenim lokalitetima, ali zapreke i razlozi zaustavljanja putnika na njima su i drugačija bića (Vila, Osin, vilenik), koja na stanovit način problematiziraju zbiljskost i putnika i putovanja, pribavljajući Barakoviću i na razini ove tematski usmjerene analize status pjesnika „na prijelazu u XVII. stoljeće“, odnosno smještajući ga u „razdoblje manirizma“ (Franičević, 1983: 622).

Literatura i izvori

- Batušić, Nikola (1984). „Putovanje kao strukturni element srednjovjekovne pozornice“, u: *Skrovito kazalište. Ogledi o hrvatskoj drami*, Zagreb, Hrvatsko društvo kazališnih kritičara i teatrologa.
- Bratulić, Josip (2000). „Predgovor“, u: Juraj Baraković, *Vila Slovinka*, priredio Josip Bratulić, Croatica, Knjiga 78, Vinkovci, Riječ.
- Chevalier, Jean – Gheerbrant, Alain (2007). *Rječnik simbola. Mitovi, snovi, običaji, geste. Oblici, likovi, boje, brojevi*. Peto, prerađeno i prošireno izdanje, Zagreb, Kulturno-informativni centar – Naklada Jesenski i Turk.
- Curtius, Ernst Robert (1998). *Europska književnost i latinsko srednjovjekovlje*, s njemačkog preveo Stjepan Markuš, drugo izdanje, Zagreb, Naprijed.
- Došen, Vid (1969). „Aždaja sedmoglava“, u: *Djela Vida Došena*, Stari pisci hrvatski, Knjiga 34, priredili Tomo Matić i Antun Djamić, Zagreb, JAZU.
- Frangeš, Ivo (1987). *Povijest hrvatske književnosti*, Zagreb-Ljubljana, Nakladni zavod Matice hrvatske-Cankarjeva založba.
- Franičević, Marin (1983). *Povijest hrvatske renesansne književnosti*, Zagreb, Školska knjiga.
- Franičević, Marin (1969). „O Vili Slovinki Jurja Barakovića Zadranina“, u: *Čakavski pjesnici renesanse*, Zagreb, Matica hrvatska.
- Grün, Anselmo (2008). *Na putu – teologija putovanja*, Zagreb, Teovizija.
- Hrnjak, Anita (2009). *Putovanje kroz hrvatsku frazeologiju*, <http://www.suedslavistik-online.de/01/hrnjak.pdf>

- Ježić, Slavko (1993; prema prvom izdanju iz 1944). *Hrvatska književnost od početka do danas (1100–1941.)*, Zagreb, Grafički zavod Hrvatske.
- Kolumbić, Nikica (1980). „Juraj Baraković (1548–1628) – najizrazitiji pjesnik hrvatskog manirizma“, u: *Hrvatska književnost od humanizma do manirizma*, Zagreb, Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Kombol, Mihovil (1961). *Povijest hrvatske književnosti do Narodnog preporoda*, Zagreb, Matica hrvatska.
- Kravar, Zoran (2000). „Baraković, Juraj“, u: *Leksikon hrvatskih pisaca*, urednici: Dunja Fališevac, Krešimir Nemec, Darko Novaković, Zagreb, Školska knjiga.
- Ljubić, Šime (1869). *Ogledalo književne poviesti jugoslavjanske na podučavanje mladeži*, Knjiga II, Rieka, Riečki Emidija Mohovića Tiskarski Kamen. Zavod.
- Medini, Milorad (1902). *Povjest hrvatske književnosti u Dalmaciji i Dubrovniku*, Knjiga I. XVI. stoljeće, Zagreb, Matica hrvatska.
- Novak, Slobodan Prosperov (2004a). „Juraj Baraković“, u: Juraj Baraković, *Vila Slovinke – Zučnopočke*, Zagreb, Matica hrvatska.
- Novak, Slobodan Prosperov (2004b). *Povijest hrvatske književnosti*, Sv. I. – *Raspeta domovina*, Split, Marjan tisak.
- Pavešković, Antun (2000). „Topos 'pravoga puta' u duhovnom pjesništvu Vetranovića, Dimitrovića i Nalješkovića“, *Anali Dubrovnik* 38.
- Pavličić, Pavao (1988). *Poetika manirizma* (pogl. „Metatekstualnost u manirističkim književnim tekstovima“), Zagreb, August Cesarec.
- Pavličić, Pavao (1979). *Rasprave o hrvatskoj baroknoj književnosti*, Split, Čakavski sabor.
- Srdoč-Konestra, Ines – Lajšić, Saša (2007). „Realno i irealno u 12. pjevanju Barakovićeve Vile Slovinke“, u: *Zadarski filološki dani 1*, urednice Vanda Babić i Zdenka Matek Šmit, Zadar, Sveučilište u Zadru.
- Solar, Milivoj (1979). *Teorija književnosti*, Zagreb, Školska knjiga.
- Šafařík, Paul Jos. (1865). *Geschichte der illirischen und kroatischen Literatur*, Prag, Verlag von Friedrich Tempsky.
- Švelec, Franjo (1974). „Hrvatska književnost sedamnaestog stoljeća“, u: Franičević, Marin – Švelec, Franjo – Bogišić, Rafo (1974). *Povijest hrvatske književnosti*, Kijiga 3 – *Od renesanse do prosvjetiteljstva*, Zagreb, Liber – Mladost.

- Švelec, Franjo (1977). „O kompozicijskim osobitostima 'Vile Slovinke'“, u: *Po stazi netlačeni (Studije iz starije hrvatske književnosti)*, Split, Čakavski sabor.
- Švelec, Franjo (1990). „Kako je nastajala Vila Slovinke Jurja Barakovića“, u: *Iz naše književne prošlosti*, Split, Književni krug.
- Švelec, Franjo (2000). „Juraj Baraković“ i „Prilozi“, u: Juraj Baraković, *Vila Slovinke*, priredio Franjo Švelec, Stoljeća hrvatske književnosti, Zagreb, Matica hrvatska.
- Užarević, Josip (1995). „Tropi i jezik. Zapažanja o metafori, metonimiji i sinegdohi“, u: *Tropi i figure*, uredile Živa Benčić i Dunja Fališevac, Zagreb, Zavod za znanost o književnosti.
- Vaľavac, Matija (1889). „Juraj Baraković“, u: *Djela Jurja Barakovića*, priredili za štampu P. Budmani i M. Vaľavac, Stari pisci hrvatski, Kńiga XVII, JAZU, Zagreb.
- Vodnik, Branko (1913). *Povijest hrvatske književnosti*, Knjiga I. *Od humanizma do potkraj XVIII. stoljeća*. S uvodom V. Jagića o hrvatskoj glagolskoj književnosti, Zagreb, Matica hrvatska.

Prilog

Tablica – Leksem put u Vili Slovinke

kompozicijske jedinice	navodi iz djela	- vezanost uz lik, događaj
primjer		- semantem
<i>Plemenitomu gospodinu An'jelu Justinijanoviću Šibenčaninu rajnoga Frančiska gospodinu momu, Juraj Baraković Zadranin</i> Primjer 1.	na putu i domom priklonit, miran, tih (49); ⁴² put mu odapriči pošteno da side. / Gdi ga putom vide plemeniti muži, / ne rekuć beside za njim se množ pruži (...) ter mu put pritiče (51).	- Otavjan, stric An'jela Justinijanovića - <i>prostornost u kontekstu posvete</i> : biti poznat i uvažavan posvuda na putu
<i>Petje parvo</i> Primjer 2.	U svaku priliku kaže plod obilje / i trudnu putniku putovat udilje. (59); a vele dobro vim da puta i ne znam (60); Dali tko putuje po gorah pustošnih / družba mu tribuje prez ke ja pojti htih (60); sam pojti odlu-	- Pisnik - <i>besciljnost i usamljenost</i> : Pisnik odlučuje upoznati Šibensko polje, kreće u obilazak, sam, ne znajući pravi put ni cilj

⁴² Svi citati iz *Vile Slovinke* donose se, kako je već i napomenuto u prethodnim bilješkama, prema izdanju Baraković, Juraj (2000). *Vila Slovinke*, priredio Franjo Švelec, Stoljeća hrvatske književnosti, Zagreb, Matica hrvatska, i to tako da se u zagradu stavlja broj stranice na kojoj se citat nalazi.

	čih kud viđah bolji put (60); Prošad van kroz lazi kud oči put kažu (60); ovde mi hotiše skratiti puta duga (78);	
Petje drugo Primjer 3.	Kad putom grediše, s ponistar odzgora / svud bobot staniše i plačna romora. (82)	- Sforca Palavicin - <i>prostornost</i> : u priči o izgradnji zadarskih zidina posvuda se Palavi- cin uvažava sa strahopoštovanjem (narod ga sa strahopoštovanjem prati kao stručnjaka, arhitektu i nitko mu ne proturječi)
Primjer 4.	Svak poslom putuje dokraj bila danka, / a ništar praznuje, mnju, do vlasa tanka. (86)	- Zadrani (puk) - <i>svakodnevnost</i> : u priči o izgradnji zadarskih zidina opisuju se radnje koje se tijekom dana ponavljaju
Primjer 5.	U ruke vase prut da ga se pri- straše, / kud ona kaže put da bisni usplaše, (87) I kad se oddili pokle put upra- vi, / Zavidost posili da se š njom odpravi (88)	- Belona, božica rata, u društvu personificirane Zavidosti - <i>strah i moć</i> : kontekstu priče o Beloni i njezinu poticanju paklenih sila i Turaka, tj. cara Selina protiv Zadrana i njegove okolice dominira moć, jer onaj tko ima moć, izaziva strah ali određuje i smjer puta i vlada njime
Primjer 6.	Tko često putuje mornarit nastoji, / on blaga nakuje a pak se pokoji. (93)	- Belona se obraća Karontu koji brodi rijekom Lete - <i>gnomičnost</i> : nakon što je Zavidost po Beloninu nagovoru uvjerila cara Selina u snu, da mora pokoriti Za- drane, Belona odlazi do Karonta, koji nemajući posla još od vremena bana Zrinskoga, hoda gorom, zbog čega ga Belona kori i savjetuje – ako je brodar, mora ploviti, a ne bluditi gorom, i samo će tako biti bogat, o čemu svjedoče i Belonini gnomično oblikovani stihovi s leksemom put
Primjer 7.	Tad će činit lav putnici da mnozi / napune tvoju plav ter brodi i vozi (95); od zore do noći ni sedi, ni lezi, / potežuć sve moći putnike uprezi	- Belona - <i>mrtve duše kao putnici</i> : Belona se obraća Karontu i obećaje mu puno posla (putnika, tj. mrtvih duša) na- kon što je uzbunila turskog cara protiv Zadrana
Petje treto Primjer 8.	a prem od pokore pristupaše vrime / kada grišni more oblah- čati brime, / blagoslov da prime pustiv put opačan, / da bude sasvime blaženim pritačan (98)	- grješnik u korizmi u ratno vrijeme - <i>topos nepravog puta</i> : Vila opisuje početak Ciparskog rata (1570.- 1573.) u korizmenim danima, kada kreću turski napadi na Kotar i kada se javljaju prijetnje Zadru, s poseb- nim naglaskom na putu ispunjenom griješima

Primjer 9.	ne osta ni gora prez karvi, ni dolac, / do sama zatvora pun robja Obrovac, / gdi biše trgovac k Obrovcu putuje , / potežuć tobolac da robje kupuje (101)	- ratno vrijeme - <i>putovanje radi trgovine</i> : Vila Slovinka priča Pisniku kako su Turci zauzeli Kotar, kako se isto sprema Zadru, kako je puno zarobljenika i kako se njima trguje, zbog čega trgovci i kreću na put
Primjer 10.	Putnika ni gosta na polju ne bi tad / slobodna ni prosta, ni hiže za priklad (106)	- ratno vrijeme - <i>odsutnost putnika kao izraz psihološke napetosti</i> : Vila Slovinka priča Pisniku kako se iščekivao napad Turaka na Zadar, opisuje atmosferu u kojoj se miješao i strah i hrabrost, što je na prostornom planu dočarano činjenicom da između dva tabora nije bilo nikoga, pa čak ni putnika (odsutnost putnika naglašava napetost i iščekivanje sukoba)
Petje četvarto Primjer 11.	Sve imahu želju i sve potvardiše / o starom temelju zakon da se piše, / sve jedino hotiše da se put upravi / da zakon uskriše koga svit zatravi. (115)	- napisati zakon - <i>ispravnost</i> : Vila govori Pisniku o zboru vila na Velebiću koje su, između ostalog, bile složne i oko zakona koji bi se trebao napisati, ali u pravome smjeru (pravednosti, ispravnosti)
Petje šesto Primjer 12.	Slavi ga i dvori vas narod i štuje / gdi su Nilu zvori i kuda putuje (121)	- slava Zadra - <i>kretanje naprijed i slava</i> : nakon što su vile na Velebiću odslušale Vilinu pohvalnu pjesmu Zadru, javlja se Od istoka vila i kaže da je puno čula o Zadru, da ga slave svi narodi, od izvora Nila pa dalje cijelim njegovim tokom, ali da ga nije vidjela, tj. preko personifikacije rijeke Nil govori se o širenju, pronosjenju slave grada Zadra
Primjer 13.	jer kud sam hodila životom mojime, / vazdi sam vidila pisano to ime, / putnici , pastiri, miščani, vitezi, / svaki ga zami-ri oštirimi železi: / putnici uz more na glatku kamenu, / pastiri varh gore, na stupu drivenu, / u svakom vrimenu to ime slovući, / na svakom slimenu pisano budući.(122)	- Od istoka vila i slava Zadra - <i>hvala</i> : Od istoka vila se poziva na vlastito iskustvo, na vlastita putovanja, na kojima je vidjela različite ljude, putnike, koji su svi redom slavili ime Zadra
Primjer 14.	„Ka vas je mudrija“, rekoh jim, „ sad hodi / al' umom hitrija ter meni pogodi; / ov tanac izvodi, a puta ne griši / i mojoj slobodi te sumnje odriši. (125)	- Vila Slovinka - <i>pravilnost kretanja</i> : Vila Slovinka govori vilama na Velebiću o potrebi kretanja pravim smjerom, po pravilima, posebice kada je riječ o plesu

Primjer 15.	Potanko sve sliši steć sa mnom nabliže, / a pak me ne liši ča svim znat naliže, / uzmožno ako je, to čudo učini, / pokaži put koj 'e na morskoj pučini. (126)	- Vila Slovinka - <i>pravi smjer</i> : Vila Slovinka govori vilama na Velebiću o potrebi putovanja pravim smjerom i na morskoj pučini
Primjer 16.	to ti je poljanom ravan put uz more / hoditi građanom pokle grad otvore, / sam ta put od gore na kopno izhodi, / u istok od zore na vrata izvodi. (127)	- građenje Zadra - <i>smještenost u prostoru</i> : Vila Slovinka opisuje <i>sagrađu</i> (građenje) Zadra vilama na Velebiću i njegovu smještenost u prostoru (na putu) koja ima i svoje orijentire
<i>Petje sedmo</i> Primjer 17.	Hti se š njom svitovat da pratež naprave, / da gredu putovat da Babel ostave, / da tuje daržave prišlaci posedu / babelske gizdave pustivši odsedu, / putovav da sedu gdi bude prilika / da sime izvedu našega jazika. / Tad blaga spraviše putnici za dosta / ča putom tratiše da jim ga izosta. (144)	- Sava i Nino - <i>kretanje naprijed uz moguće zaustavljanje</i> : Vila Slovinka priča vilama na Velebiću o Savi i Ninu, koji nakon babilonske katastrofe kreću na put, kako bi negdje ostavile sjeme slovinskog jezika
Primjer 18.	pusti jih zla volja našad lug zeleni / gdi voća najbolja od slatke jeseni, / jur bihu u zameč i zriko kogodi, / putnikom izdaleč na vrime pogodi. (145)	- Sava i Nino - <i>zaustavljanje na putu (ugodan krajolik)</i> : Vila Slovinka priča kako su Sava i Nino tražili pogodno mjesto za nastaniti se i da su ga pronašli uz more, u gradu koji nazvaše Nin i u kojemu Sava rodi Plankitu
Primjer 19.	Plankitu bi želja da usta osladi / gdi ju put pripelja i lišca da hladi / zač biše zmučena košutu slideći, / od zraka sunčana kako cvit pri peći. (148)	- Plankita - <i>zaustavljanje na putu (umor, žeđ, vrućina)</i> : Vila Slovinka priča o Plankiti, zavjetovanoj Dijani, koja slijedi ranjenu košutu, ali je umor, žeđ i vrućina na putu zaustave, što se kasnije pokaže pogubno (bit će učinjena ženom)
Primjer 20.	Na skoke igrahu noseći vrat prignut, / gdi okom smirahu tuj biše nozi put (152)	- bogovi - <i>pravilnost kretnji</i> : Vila Slovinka priča kako su bogovi došli proslaviti rođenje sina Slovana Plankite i Neptuna i pri tome opisuje ples (tance), koji podrazumijeva kretnje po pravilima
Primjer 21.	Pridoše tad k vodi ka bistra izvire, / na ku prav put vodi da lasno k njoj smire. (157)	- Plankita - <i>određenost cilja</i> : Vila Slovinka priča kako su na proslavljanje Slovanova rođenja Cerere i Bako stigli nakon ostalih bogova i kako su tražili od Plankite da im ispriča kako se desila obljuba od strane Neptuna

Primjer 22.	hodeći nevišće njoj se put razklopi / da ju most pritišće a rika utopi (160)	- Sava - <i>opasan put</i> : Vila Slovinka priča kako je Sava hodeći preko rijeke, u već dubokoj starosti, spotakla se i utopila u rijeci, koja se po njoj zove Sava
Primjer 23.	Tko išće put novi, a stari zapusti, / u raspi gotovi skoro će zablusti. (171)	- Vila Slovinka i Pisnik - <i>vrijednost staroga puta</i> : Vila Slovinka daje Pisniku mnoštvo korisnih gnomično oblikovanih savjeta (<i>prudni sviti</i>), a među njima je i ovaj o potrebi čuvanja staroga puta, što u odnosu na Pisnika znači da se treba hvaliti vlastiti jezik, njegova muza (Vila Slovinka) i domovina, a ne latinski ili neki drugi tuđi jezik
Primjer 24.	Gdi je prudna muka, truda se ne čuti, / vazda dobar nuka na dobro, i puti , / vazda taman muti, zač kriposti neće, / ter pomita skuti ča se putom kreće, (174)	- Vila Slovinka i Pisnik - <i>upućivanje na dobro</i> : u mnoštvu Slovinkinih savjeta Pisniku nalazi se i ovaj - prijatelj se trudi i upućuje na dobro, a neprijatelj čini suprotno kreće, (174)
<i>Petje osmo</i> Primjer 25.	Idoh ustav iz planine, / naglo hodeć stranputice / niz visoke kružne stine, / vred se stanih na ulice / jer sunašću morske tmine / skrivat jaše svitlo lišće. (181)	- Pisnik - <i>brzo kretanje naprijed</i> : nakon što je Vila ostavila u gori Pisnika samog, on se brzo vraća kući jer stiže noć
Primjer 26.	Sliš me dobro ča ti reku, / da t' u kratke riči skažu, / jer zgovoru pridaleku / hoć' posumnjit da ti lažu, / gdi van puta rič pri-teku, / pusti marsku, primi dražu. (182)	- Poklisar - <i>kračina kao argument istinitosti</i> : Poklisar se obraća Pisniku i kaže mu da će mu pričati ukraj, kako Pisnik ne bi pomislio da mu dugim govorom laže, skreće s puta istine
Primjer 27.	Ta gospodin sluga šalje / sve putnike ke nahode / u polaču da jih vode, / okol grada i po-dalje. (184)	- Poklisar - <i>veselje, brojnost, svečanost, gostoljubivost</i> : Poklisar govori Pisniku ono što mu je ispričao sluga o uzvanicima na vjenčanju Darje i Federiga Grižogona, donosi bugaršticu koju je pjevalo „niko dite mladolitno“, a svatovsko veselje su upotpunjavali i slučajni putnici
Primjer 28.	Odpravi se put istoka / pustiv majku da uzdiše, / Senjani ga pogubiše / pri Korčuli kraj otoka. (207)	- nećak Ivan - <i>pogubnost zaustavljanja na putu</i> : Poklisar priča Pisniku kako mu je nećak Ivan pogubljen kod Korčule
Primjer 29.	Za putnikom hodeć zada / primičući ča se more / dokle vrata ne zatvore, / da ne spimo van iz garada. (210)	- Pisnik i Poklisar - <i>hodanje prema naprijed, u točno vrijeme</i> : u razgovoru (o vjenčanju Grižogona, zatim i o Barakovićevoj sestri Margariti, njezinu sinu Ivanu

		i Barakovićevu bratu Petru) Pisnika i Poklisara polako sustiže noć, a prije mraka i prije zaključavanja gradskih vrata treba ući u Šibenik
<i>Petje deveto</i> Primjer 30.	Uputi se k onoj gori / gdi je misto od razloga, / da bi do nje doprit moga', / gdi su vičnje slave zvori. (218)	- Pisnik i Vila u njegovu snu - <i>bitnost završne točke putovanja</i> , <i>jer se u njoj (u onoj gori) nalazi istina</i> : nakon povratka s Poklisarom u Šibenik, Pisnik usne čudne snove, u kojima se javlja i Vila, ali tužna i ljuta, te ga savjetuje da pođe u goru i dozna istinu, jer sve što je čuo u zbilji, nije istina
Primjer 31.	Pohlepna me užga želja / da put najdu kim se hodi / na pristol'je ki dovodi, / stah zablenu od veselja, (222)	- Pisnik u svom snu - <i>izgubljenost (ne-bitni-na-putu)</i> : nakon što mu je Vila rekla da treba poći na goru, Pisnik kreće i uviđa da je tamo sve raskošno i složno, jer svi žele ispuniti kraljev zakon, zbog čega bi i on htio pronaći put do prijestolja
Primjer 32.	„Grem ja“, reče, „ putovati , / ustanimo, jur je danak, / pospali smo dobro dosti.“ (224)	- Poklisar i Pisnik - <i>zaustavljanje</i> (zbog spavanja): nakon što su navečer zajedno legli, Poklisar u jutro budi Pisnika, jer mora poći dalje, mora nastaviti svoje putovanje
Primjer 33.	Prokleh vrime i namiru / ka me učer na nj namiri, / kad na putu na me smiri / noseć glasi s kih umiru, (224)	- Pisnik - <i>zaustavljanje</i> (zbog čovjeka): Pisnika je iz ugodnog sna probudio Poklisarev glas, koji mu je jučer donio tragične glase o smrti nećaka i brata
Primjer 34.	Tad Poklisar: „zbogom!“ reče, / „ put me čeka nadaleče, / mnju da sam se zakasnija.“ (224)	- Poklisar i Pisnik - <i>cilj putovanja</i> : nakon prespavane noći Poklisar nastavlja putovanje uz naglašavanje bitnosti završne točke putovanja
Primjer 35.	Zagrusti mi: „Sam ishodi / ako misliš putovati , / hteć otajna zjiskovati / družbe sobom nigdar vodi.“	- Vila i Pisnik - <i>putovanje kao spoznavanje</i> : Vila govori Pisniku da ako želi doznati nešto o prošlosti Šibenika, mora sam išetati iz grada i istražiti ono što ga zanima
<i>Petje deseto</i> Primjer 36.	onako kakova dila se diluju, / plaća je takova kom pak obiluju, / kim putom putuju ljudi sega svita, / s plaćom se raduju ka jim se obita, (232)	- Pustinjak i Pisnik - <i>svakome prema zaslugama</i> : Pisnika zanima kakva je budućnost Šibenika, a Pustinjak mu gnomično odgovara da svatko dobiva ono što zaslužuje (kakva djela, takva i nagrada)

Primjer 37.	zač mladost luđuje kako konj prez žvala, / kad hoće putuje nimav strah iz mala. (240)	- Pisnik i čitatelj (obraća se <i>čatniku</i> <i>koji čte</i>) - <i>neobvezujuća sloboda</i> : Pisnik se obraća čitatelju i priča mu na način mudrih izreka, kako se u mladosti neobuzdano zaljubio i kako si je tada naprtio, ne razmišljajući, teško breme
Petje jedinonadeseto Primjer 38.	Pripasah svite skut suzeći u plaču, / van grada vazeh put kroz bahće vartaču (243)	- Pisnik - <i>bijeg</i> (od sebe i ljubavnih boli): Pisnik ispovijeda svoju nesretnu mladenačku trogodišnju ljubav, koju je htio zaboraviti, izliječiti bijegom iz grada
Primjer 39.	Ako l' mi zvir prosti ter mi put ne smarsi, / sam se htih ubosti na moj mač u parsi, (244)	- Pisnik - <i>priželjkivanje prepreke na putu</i> (=smrti): zbog nesretne ljubavi Pi- snik želi okončati život i nada se da će mu u tome pomoći zvijeri na pu- tu, ali ako se to ne dogodi, sam će si presuditi
Primjer 40.	Rekoh mu da strila ljubena poraza / i žena nemila ta mi put ukaza. (246)	- Pisnik - <i>bijeg</i> (od sebe i nje, okrutne vile): odlazak u goru Pisnik argumentira okrutnošću Vile
Primjer 41.	Ugledah gdi mornar uputi svoju plav, / šibenski prem brodar jidarču daje sprav. (251)	- Pisnik - <i>imati smjer kretanja</i> : nakon luta- nja gorom Pisnika su četvrti dan lovci pronašli u lošem stanju, okri- jepili ga u pastirevoj kući i povelu u Trogir, gdje on ulazi u kuću vileni- ka, koji treba skinuti urok njegove nesretne ljubavi i koji ga savjetuje da lijek svojoj ljubavi potraži ne u gori, nego da pođe na more, u Šibe- nik s brodarom, kako bi omekšao svoju okrutnu Vilu; Pisnik ga poslu- ša i odlazi na put, ali Vila ga pono- vo odbija, i to na kulturan način
Primjer 42.	Znaš da sam kako gost, zabludi nevišće / tvoga sam puta most, a stana ognjišće. (256)	- Pisnik - <i>udovoljiti nečijoj želji</i> : moli Boga da ga oslobodi ljuvene boli, jer i na- kon što se oženio ljubom pogod- nom, nije našao mir
Petje dvanadeseto Primjer 43.	Odlučih život moj po moru provesti, / hteć tilu nepokoj tim putom odnesti, / jeda bih otre- sti mogal tim trud visok / i mo- joj bolesti najti put i uzrok, (260)	- Pisnik - <i>bijeg, ali i nada</i> : Pisniku je dosa- dilo lutanje gorama i poljem zbog nesretne ljubavi (bolesti) i odlučuje mir potražiti na moru u ukradenu brodu, u zoru
Primjer 44.	Vidi' sam po ta put oglobje ki- pu stat, / sveden zad na leut, a	- Pisnik - <i>onda, onaj put</i> : nakon što je ukrao

	sprida visok rat, (261)	brod i otisnuo se na pučinu, Pisnika je zadesila oluja u kojoj brod izgleda vrlo krhko
Primjer 45.	Malo brod putuje , jur vesla ne rabe, / more njim vojuje jak korom od žabe. (264)	- Pisnik - <i>zaustavljanje</i> (zbog oluje): oluja je zaustavila napredovanje u putovanju
Primjer 46.	prolita međami kud sunce putuje (267)	- Febova sestrice - <i>pomoć na putu</i> : Pisnik se obaraća Febovoj sestrici na uzburkanu moru i moli je da mu pomogne i utiša vjetrove i oluju
Primjer 47.	Vitri su jali put gdi je stat njim dilo, / i jadna mora mut obuja bistrilo. (268)	- vrhovno božanstvo - <i>pomoć na putu</i> : nakon što je božica zamolila zatišje na moru, vrhovni je bog udovoljio njezinoj zamolbi
Primjer 48.	po ki l' put s ovih tmin s narugom zide sad (272)	- Pisnik - <i>zaustavljanje</i> (zbog ljudske sjene, Osina): nakon oluje na otoku Pisnik susreće Osina i pita ga tko je
Primjer 49.	znam tebe i tvoj dom i s tobom putovah (273)	- Osin - <i>kretanje prema naprijed</i> : na otoku Bulkanu Pisnik susreće Poklisarovu sjenu, Osina, koji mu govori da je za života putovao s njim
Primjer 50.	Nesrični Poklisar koga ti poštova / kad s tobom kroz kotar šibenski putova (273)	- Osin - <i>kretanje prema naprijed</i> : u razgovoru Pisnika i Osina nastavlja se prisjećanje na događaje koji su se zbili za života Osinova (Poklisarova)
Primjer 51.	Hoću t' reć srićom kom i kako, po ki put / sada me silom svom pokori bića prut (274)	- Osin - <i>na koji način</i> : Osin pokušava objasniti Pisniku kako je dospio u paklenu jamu na otoku Bulkanu
Primjer 52.	More me tim putom donese živa, znaj, / ter živim životom otrese ovi kraj. (275)	- Osin - <i>tada, onda</i> : nastavlja se Osinovo objašnjavanje onoga što se onda, za života desilo i čime je zalužio pakao
Primjer 53.	Puti su široci, raskošni, i staze, / zač tuda svidoci lažljivi ulaze. (275)	- Osin - <i>topos krivoga puta</i> : na otoku Pisnik susreće Poklisarovu sjenu, Osina, koji mu opisuje ulazak u pakao i laži zbog kojih je tamo dospio (Pisnik doznaje da je sve izrečeno o svadbi i zadarskoj gospodi - laž)
Primjer 54.	Iz Hlivna skoro tad pospišno vazeh tik, / putovah s tobom kad u slavni Šibenik. (277)	- Osin i Pisnik - <i>putovanje naprijed</i> : Osin prepričava Pisniku kako je putujući s njime u Šibenik govorio laži o piru u Zadru

Primjer 55.	Po ki put mož' znati ti pirni obidi, / gospodu i svati, ako jih ne vidi? (277)	- Pisnik i Osin - <i>na koji način</i> : Pisnik se čudi Osinu – zašto je lagao, kada ga ništa na to nije tjeralo i kada je mogao o svemu jednostavno šutjeti
Primjer 56.	Reče: „Znaj, kako bi prijazan moja k njim: / želja me pridobi da putom idu tim. (278)	- Osin i Pisnik - <i>ići putem laži</i> : Osin objašnjava Pisniku kako je dospio u pakao i zašto je lagao (lažima pridobiti osobnu korist)
Primjer 57.	Lažljivih ovude prohodi velik broj, / oholi onude, svaki put znade svoj (283);	- Osin i Pisnik - <i>topos nepravoga puta</i> (grijeha): Osin opisuje Pisniku pakao i objašnjava kako svaki grješnik ima svoj put u paklu
Primjer 58.	a z grihom to umre, vodi ga silom grih, / od sedam jednim gre tih putov ke ti rih. (283)	- Osin i Pisnik - <i>topos nepravoga puta</i> (grijeha): Osin opisuje Pisniku pakao i paklene putove grješnika
Primjer 59.	Tko martav gre k vodi, za njim put zatvore, / brodar ga pribrodi, već nazad ne more. (283)	- Osin i Pisnik - <i>topos nepravoga puta</i> (odlazak bez povratka): Osin opisuje Pisniku pakao u koji se ulazi bez mogućnosti povratka, jer koga Katront preveze preko rijeke, ne vraća se
Primjer 60.	i puti i staze nogami kud hode / i kuda ulaze i opet izhode, / svud oganj nahode od žive žerave (288)	- Osin i Pisnik - <i>kretanje ometano preprekama</i> (žeravica): Osin opisuje Pisniku pakao, a posebice mjesto namijenjeno onima koji umiru u <i>tašćoj</i> ljubavi (ispraznoj)
Primjer 61.	Ovi su uzmožni ostalim dati put , / zač su tri svi složni pakleni mutit mut: / ovi su koreni i žile svakih zlob (293)	- Osin i Pisnik - <i>biti primjer</i> (negativne konotacije): Osin opisuje Pisniku pakao i tri glavna grijeha (oholost, lakomost, bludnost) iz kojih proizlaze svi ostali
Primjer 62.	Trepetah kako prut, prid vrati pakla stah, / otvoren vidah put kim tamo pojti mnjah (296)	- Osin i Pisnik - <i>strah na putu</i> : Osin opisuje Pisniku pakao i put koji vodi u najveće dubine i užase, gdje je smješten i Juraj ban <i>smiderski</i> , koji je izdao one koji su ga ljubili
Primjer 63.	Podobno ni reći: po morskoj pučini, / jedan dan vozeći, tolik put učini. (302)	- Osin i Pisnik - <i>velika udaljenost</i> : Osin opisuje sebe kao sjenu koja živi samo u mraku, koja s prvim zrakama sunca nestaje, i koja kao takva može prijeći, savladati veliki prostor
Primjer 64.	zač bo je dalek put a more sardito, / kad vali dignu mut, premda je i lito. (302)	- Osin i Pisnik - <i>opasnost na putu</i> (oluja): Osin savjetuje Pisnika da na vrijeme krene

		prema kopnu, jer i ljeti se događaju oluje na moru
Primjer 65.	Po drugom načinu ne moreš najti put , / toliku pučinu od mora priko plut. (302)	- Osin i Pisnik - <i>opasnost na daleku putu</i> : Osin savjetuje Pisnika za povratak u Šibenik potraži pomoć mornara koji znaju stat i na ovaj pakleni otok Bulkan
Primjer 66.	Grozi me ježen sarh, trepećuć kako prut / ostavih gore varh, a k moru vazeh put . (305)	- Pisnik - <i>kretanje prema naprijed</i> : na otoku Bulkanu granulo je sunce, Osin je nestao, Pisnik je gladan, ali na otoku ništa ne nalazi, odlazi na obalu ne bi li ugledao kakav brod, tj. spas
Primjer 67.	Uzvapih: „Bratjo ma, slišite ča ću rit, / tako vam svim doma na zdravju s puta prit.“ (307)	- Pisnik i mornari - <i>željeti dobru sreću na putu</i> : nako što je Osin nestao, Pisnik luta Bulkanom, umoran i nesretan, u potrazi za hranom i nekim brodom, koji se napokon ukaže
Primjer 68.	prodaje, kupuje, targ za targ promini, / kad pravo putuje , lasno ga učini, (309)	- Pisnik i mornari - <i>ispravnost putovanja</i> : Pisnik govori mornarima o sebi, da je on Juraj Baraković, da je odgojen u Zadru, da sada voli Šibenik i da je tamo razvijena trgovina
Primjer 69.	Ne krati zaboga, učini, svi dimo, / da puta ovoga Šibenika vidimo. (310)	- mornari i Pisnik - <i>cilj putovanja</i> : mornari žele vidjeti Šibenik, koji je Juraj nahvalio, a budući su mornari strani trgovci, Juraj im je navigator
Primjer 70.	zvizdu mi starzite, putujte sve po njoj (310)	- Juraj i mornari - <i>orijentiri na putu</i> : Juraj je nevješt navigaciji, pa govori mornarima da se orijentiraju prema zvijezdama
Primjer 71.	Uhitih za timun daržeći grada put , / veselja svega pun stavih brod krajem plut, (311)	- Pisnik - <i>završna točka puta</i> (grad): Pisnik je sretno nakon oluje doplovio uz pomoć mornara na kopno
Primjer 72.	Putovah u pet dan na jidra leteći / ča parvo u jedan učinih ne mneči (311)	- Pisnik - <i>putovanje kao trajanje</i> : Pisnik je sretan što je ponovo na kopnu i kaže da je putovao pet dana u povratku
Primjer 73.	jidarce razapam, u svoj put idoše (314)	- Pisnik - <i>biti na pravom putu</i> : nakon što je osam dana slavio s mornarima sretan povratak s Bulkana, mornari odlaze, ne čekajući da Pisnik pročita knjigu (pismo) koju mu je dao Osin
Petje trinadeseto	zbi vlaški narodi, ki na zlo uskaču / ter putnici brodi ukredom naskaču. (321)	- Pisnik - <i>strah na putu</i> (Turci): nakon što je Pisnik pročitao pismo i doznao da

Primjer 74.		je Strižoević hrabri šibenski junak u borbi protiv Turaka, kroz prozor dopire plač, jer sahranjuju tog istog Strižoevića
Primjer 75.	da noge putuju stvorene za hoditi (324)	- Pisnik - <i>gnomični argument za vlastiti stav</i> : Pisnik je izišao iz sobe, jer je čuo veliki plač zbog sprovoda Frane Strižoevića, ali na kraju ostaje nada da će očevo junaštvo nastaviti sin Strižoević Viculin (jer junak porada junaka), što Pisnik argumentira primjerima iz prirode i svakodnevnog života, među kojima svoje mjesto ima i leksem put – normalno je da i Viculin bude junak kao što mu je bio i otac Frane, isto kao što je normalno da i noge hodajući putuju.

Zlata ŠUNDALIĆ

VARIOUS CONNOTATIONS OF THE WORD WAY IN *VILA SLOVINKA*

The paper deals with the poem *Vila Slovinka* (1614), written by the poet from Zadar, Juraj Baraković (1548–1628). The poem was written in honor of the town Zadar, where he had confronted various problems. The author researches different meanings of the word way (journey, escape, return) within the context of the story about the poet, fair, and other characters as well as meaning of the essential and peripheral meanings of the term and their relationship with the poetics of literature at the very beginning of the 17th century.

Key words: *Vila Slovinka*, way, character, story, composition, manirism